

S koncem roku se přiblížil Štědrý den a Boží hod vánoční. Pro některé tím skončilo několikaměsíční shánění dárků, někdo tuto dobu spojil s adventním časem očekávání. Ať už konec roku prožijeme jakkoliv, myslím si, že u každého na Štědrý den proběhne chvílka, která ho přenese do dětství, dojde v ní k setkání se zemřelými rodiči, přáteli, vzpomene si na praskající oheň v kachlových kamnech, a někomu se možná připomene i modlitba, kterou se celá rodina modlila před štědrovečerní večeří a jejíž některá slova se již v průběhu let vytrousila.

Koncem roku se něco završilo a zároveň se rodí. V tento čas se mohou objevit v očích i slzy, které mohou vyvolat jak smutek, tak i radost. Nebraňme se jim – pomohou pročistit duši.

Karel Pavlíček

Z OBECNÍHO ÚŘADU

Usnesení z jednání zastupitelstva Obce Budišov ze dne 15. 9. 2005 (upravená verze z důvodů dodržení zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů)

Obecní zastupitelstvo:

bere na vědomí:

- postup prací na jednotlivých investičních akcích (informační centrum, DPS, přístavba jídelny, tenisové kurty, rybník, 2 byt. jednotky)
- výsledek výběrového řízení na vybudování parkoviště u zámku, vítězem se stala firma Colas a.s.
- postup práce na projektu splaškové kanalizace
- zprávu o projednání návrhu zadání Územního plánu obce Budišov (příloha č. ZO 2/18/2005)
- stanovisko nadřízeného orgánu územního plánování Krajského úřadu kraje Vysočina, odboru územního plánování a stavebního řádu k návrhu zadání Územního plánu obce Budišov, vydané v souladu s ustanovením § 20 odst. 6 zák. 50/1976 Sb. ve znění pozdějších předpisů (stavební zákon), příloha č. ZO 3/18/2005)
- vyhodnocení stanovisek, připomínek a námitek k návrhu zadání územního plánu (příloha č. ZO 4/18/2005)
- žádost o povolení výstavy králíků ve dnech 26. a 27. 11. 2005 v chovatelském areálu
- žádost p. Votoupalové o byt v domě s pečovatelskou službou
- žádost p. Vrbové o přidělení bytu v Budišově
- žádost p. Žízalové o přidělení obecního bytu
- žádost p. Talábové 273 o přidělení bytu v domě s pečovatelskou službou
- žádost p. Dvořákové o zařazení pozemku p.č. 3524/29 v k.ú. Budišov, který je v jejím vlastnictví, mezi pozemky, které budou v územním plánu obce určeny pro výstavbu
- informace k předkládání jízdních řádů firmy TRADO-BUS s.r.o. Třebíč
- žádost p. Dostála o pronájem nebytových prostor za účelem zřízení prodejny obuvi
- žádost p. Bilíkové o přijetí do prac. poměru
- žádost p. Šafaříkové o přijetí do prac. poměru
- žádost p. Kočí o přijetí do prac. poměru
- žádost p. Pospíšilové o přijetí do prac. poměru
- žádost p. Čáslavové o přijetí do prac. poměru
- žádost p. Rohovské o přijetí do prac. poměru
- žádost p. Matouškové o přijetí do prac. poměru
- žádost p. Řehořkové o přijetí do prac. poměru
- žádost p. Komínkové o přijetí do prac. poměru
- žádost sl. Bednářové o přijetí do prac. poměru
- veřejnou aktivitu k jízdním řádům ČD
- žádost MUDr. Kříže, který chce rozšířit zdravotnické služby v Budišově (diabetologie, interna, kardiologie), o budoucí převzetí obvodu po MUDr. Piňosovi

schvaluje:

- kontrolu zápisu z minulé schůze
- záměr a postup při zakládání místní akční skupiny LEADER

- dotaci pro BONO PUBLICO, o. p. s. na úhradu zpracovaného projektu Podpora turismu na Třebíčsku a na výběrové řízení pro dodavatele stavby informačního střediska ve výši 59 500 Kč

- záměr převést kulturní sál do majetku BONO PUBLICO, o. p. s. za účelem celkové opravy. Tento převod je nutný pro získání další dotace od ministerstva školství

- rozpočtové úpravy obecního rozpočtu ke dni 31. 8. 2005 dle přílohy

- s účinností od 1. 8. 2005 statut neuvolněného starosty a schvaluje jeho měsíční odměnu ve výši 9000 Kč. Tímto schválením zaniká funkce uvolněného starosty včetně jeho platového zařazení. Současně potvrzuje výši hrubých odměn místostarostů Ing. Dokulila 6230, p. Piňose 3115 a p. Matouška 3115 Kč. Tyto odměny pokrývají i cestovní náhrady. Celkové náklady na činnost volených funkcionářů činí 21 400 Kč

- vykoupení pozemku p. č. 3572 o výměře 509 m², který je situován v místní části Kundelově a slouží veřejnosti, od p. Horkého Budišov a zmocňuje p. starostu a místostarostu k dojednání ceny.

- zadání Územního plánu obce Budišov ve smyslu §20 odst. 7, zák. 50/1976 Sb., ve znění pozdějších předpisů (stavební zákon) dle předloženého návrhu zadání územně plánovací dokumentace (příloha č. ZO 1/18/2005)

- vyhodnocení stanovisek, připomínek a námitek k návrhu zadání územního plánu, jako součást zadání územního plánu (příloha č. ZO 4/18/2005)

- prodej pozemku p. č. 3524/88 v k. ú. Budišov o výměře asi 1000 m² manželům Orlovým za účelem výstavby rod. domku, cena 120 až 140 Kč, a zmocňuje starostu a místostarostu k podpisu smlouvy, která bude řešit nejasnosti k vybudovaným inženýrským sítím.

- prodej pozemku p. č. 3524/82 v k. ú. Budišov o výměře asi 1000 m² p. Šafaříkovi za účelem výstavby rod. domku, cena 120 až 140 Kč, a zmocňuje starostu a místostarostu k podpisu smlouvy, která bude řešit nejasnosti k vybudovaným inženýrským sítím.

- závěry komisi na výběr dodavatele staveb:

1. středisko volného času při ZŠ Budišov - dodavatel KEVOS, s. r. o., Třebíč

2. školní kuchyně s jídelnou - Stavitel, s. r. o., Mor. Budějovice

3. rekonstrukce domu čp. 191 - TIP A, a. s., Třebíč

4. vybudování přístupové komunikace k zámku Budišov – Colas, a. s., stř. Třebíč

5. informační centrum Mikroregionu Horácko – Redstav, s. r. o., Praha

6. středisko volného času při ZŠ Budišov, část A – YOGA, s. r. o., Třebíč

- příspěvek organizaci Junák ve výši 1500 Kč na turnaj petanque.

- směrnici Obce Budišov k oběhu účetních dokladů

- využití stávající skříňky umístěné u školy pro potřeby Charity Třebíč

- předání stížnosti p. Zedníčka z chatové oblasti Pyšelák na MěÚ Třebíč

ukládá:

- dořešit prodej pozemků v oblasti Pyšelák p. č. 4385/5, 4360/6 a 4360/7 a pozemku p. č. 3524/73 a připravit pro příští zastupitelstvo k rozhodnutí, odpovídá p. Piňos, Ing. Dokulil, p. Tesař, p. Kubín, p. Pavlíček, termín do 15. 10. 2005

- prověřit možnost spojení z odpolední směny z Velkého Meziříčí, odpovídá: p. Večeřa, termín 30. 9. 2005

- vyžádat na dodavateli stavby jídelny ZŠ harmonogram stavby, který zaručí stavbu této akce. V případě nesplnění prvního termínu harmonogramu na výstavbě smlouvu vypovědět. Odpovídá starosta a místostarosta, termín 19. 9. 2005
- zadat projektantovi dokumentace na základě schváleného zadání vypracování konceptu řešení v souladu se smlouvou o dílo, odpovídá starosta
- provést kontrolu v obecních bytovkách v souvislosti se stížností nájemníků, odpovídá p. Pét'a, p. Piňos, p. Matoušek, p. Pavlíček, termín 26. 9. 2005 17 hod.
- splnit termín dokončení úprav náhradního hřiště, odpovídá p. Večeřa, p. Piňos, termín 30. 11. 2005
- zjistit vlastníka pozemku p. č. 4541/2 v k. ú. Budišov, odpovídá Ing. Dokulil, termín 15. 10. 2005
- řešit s vlastníky nemovitostí na nové ulici skutečný stav užívaných pozemků vzhledem k zápisu v katastru nemovitostí, odpovídá p. Pét'a, Ing. Dokulil, termín průběžně.

První vánoční dárek

dostala Obec Budišov z programu SROP na realizaci projektu Obnovy památkově chráněných objektů v Budišově a Třebíči. Projekt Bono Publico se umístil na druhém místě mezi 60 žádostmi a byl mezi pěti vybranými, kteří dotaci získali. Část této dotace bude podle záměru projektu využita i na památky kulturního dědictví UNESCO v Třebíči.

Teď již záleží jen na práci zastupitelstva, zejména toho za rok nově zvoleného, aby se naše obec stala opravdovým kulturním, sportovním a turistickým centrem a důstojným zázemím pro významné třebíčské památky. Jestli se nám podaří do Budišova přivést co nejvíce návštěvníků, budou z toho mít prospěch nejen podnikatelé v oblasti služeb, ale zprostředkovaně i občané Budišova. Projekt totiž pro ně přinese mimo jiné i nejméně 20 nových pracovních míst a s rozvojem turistiky i rozvoj obce samé.

Oblast působnosti projektu Bono Publico

ZPRÁVY

Příprava Školního vzdělávacího programu ZŠ Budišov zahájena

Co je to program, tušíme asi všichni, každý z nás už někdy nějaký četl, když žádný jiný, tak aspoň ten televizní. Málokdo z nás ale dokáže připustit, jak obtížné může být takový program vytvořit. Zůstaneme-li u našeho televizního přirovnání, měl by být především vyvážený, tak, aby si na své přišli milovníci Bacha i Vlacha, vyznavači napětí i romantiky, citelé techniky i přátelé přírody, hledači informací i prosté zábavy, příslušníci menšin, sportovci, věřící... A mělo by to všechno mít nějaký jednotící prvek, aby výsledek nebyl jako ten dort, co spolu pekli pejsek s kočičkou.

Podle nového školského zákona je každá základní škola povinna do 1. září 2007 vytvořit a nechat projít oponenturou vlastní školní vzdělávací program a poté se jím, coby základním a nejdůležitějším dokumentem, také řídit. Pevně stanoveným rámcem pro jeho tvorbu je poměrně stručný celostátní Rámcový vzdělávací program, vědomě koncipovaný tak, aby školám ponechal dostatek prostoru pro zohlednění vlastních podmínek, vizí a potřeb. Očekává se, že tradiční pohled na školu jako na místo, kde dochází především k předávání vědomostí, bude vystřídán pohledem vyváženějším, cílem vzdělávacího procesu má být napříště vedle prostého osvojování si faktů hlavně vštěpování dovedností potřebných pro život, rozvíjení přirozených schopností, vytváření postojů, prohlubování myšlení, citění, prožívání... Je třeba položit si otázku, jakými kompetencemi by měl být vybaven mladý člověk, vstupující do složitého a stále se měnícího světa na počátku

21. století. Podle RVP jimi jsou zejména kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní.

Toto vše a mnohé další, včetně metod a prostředků, jak k tomu dospět, musí školní program obsahovat. Cesta k jeho vzniku nebude jednoduchá, pro pedagogický sbor bude znamenat desítky a stovky hodin práce. Veřejnost by měla dohlédnout na to, aby to nebyla práce zbytečná, aby výsledek stál za to, aby naše škola byla místem, kam budou děti chodit rády a kam je rodiče budou posílat s důvěrou.

Budišovský zpravodaj bude o připravovaných změnách informovat a mohl by být jednou z tribun, na nichž bude k tématu probíhat veřejná diskuse.

Jiří Horák

Dýňobraní

Pomalu, ale jistě, se opět přiblížil sv. Václav. Zasněžení z nás ví, že s ním se přiblížilo i další, letos již 6. Dýňobraní. Po uplakaném létě se nám to podzim rozhodl vynahradit a počasí bylo nádherné.

Na louce Pod Hrázkou se znovu objevilo mnoho exponátů vyrobených z plodů podzimu. A byly zase nádherné, nápadité, prostě super. Každý rok jsem si říkala, zda se dá vůbec ještě něco vymyslet, a každý rok výrobky předčí má očekávání. Chtěla bych tímto poděkovat těm, kteří přesto, že si říkají nebo myslí, že už příští rok nic dělat nebudou, stejně jim to nedá a něco z „dýňušek“ vyrobí. Zkrátka těm, kteří se rádi alespoň trochu zapojí do dění Pod Hrázkou. A jestli i ve vaší hlavě dřímá nějaký ten nápad ohledně dýní, najděte si své místo na louce Pod Hrázkou i vy.

A teď zpátky k programu. Dýňobraní by nemohlo začít bez vyvěšení slavnostního praporu. Celý program se nesl v duchu reality show, která dnes mnohé z nás pohltila. Hned zpočátku se o tom přesvědčily mažoretky se střapci, kdy jim po menším technickém nedorozumění začala hrát jiná hudba. Ale dívky se nedaly a prokázaly, že skladbu zvládnou dokončit i v této nečekané situaci. Poté jsme zhlédli vystoupení dívčí skupiny Black Milk zamlada a přehlídku klobouků. Následovala pohádka O veliké řepě, tentokrát v podání dospělých. Že ji zvládli stejně skvěle jako děti o Dětském dni, jste se jistě přesvědčili sami. A nakonec přišla dlouho očekávaná Reality show BIG SISTER v režii našich skvělých moderátorů. Soutěžící ve svých výstupech svoji labilitou předčili soutěžící televizí. Nesmím zapomenout na odměnění dětí, které se aktivně podílely na programech Pod Hrázkou během roku (jsme rádi, že nám rostou nástupci). Dospěláci se odměnili navzájem a snad mi dáte za pravdu, že na letošní rok bylo za co. Poslední tzv. třešničkou na dortu letošního Dýňobraní bylo okouzující vystoupení úspěšné zahraniční zpěvačky Tiny Turner.

A tak na závěr – nezapomeňte z jara zasadit semínka, ať vám vyrostou dýně a máte v roce 2006 z čeho tvořit.

DÝNÍM ZDAR!!!

Veronika Ležáková

Odkryté hlubiny

Představa hlubin je u mnohých spojena především s Moravským krasem a následně s Macochou a Punkevními jeskyněmi. Použít toto slovo ve spojení s Budišovem a hloubkou asi dvou metrů je sice odvážné, ale při trošce fantazie možné.

Koncem září jsme měli možnost u Pavlasových spatřit velkou hromadu hlíny a vedle ní jámu, ze které trčely jakési rezavé roury. Podnik Benzina zde likvidoval tři staré nádrže, které sloužily jako zásobníky pohonných hmot. Od pamětníků se podařilo zjistit, že k jejich uložení do země došlo asi v roce 1951. Do vyhloubené jámy se tehdy nejprve uložily ocelové

nádrže, které se obalily jakousi pytlou a poté napustily rozehrátým asfaltem, vše sloužilo jako jejich izolace a ochrana.

Po jejich vyzvednutí ze země mnohé překvapila kvalita jednotlivých nádrží, které byly prakticky neporušené, pouze z jejich izolace zbyly jen jakési cáry. Jednotlivé nádrže měly v průměru 135 cm a jejich délka byla 220 cm. V protikladu s neporušeností nádrží byl zápach z benzínu, který byl cítit do širokého okolí. Lze se domnívat, že k jeho vzniku došlo při vyndávání nádrží, popř. ke kontaminaci půdy došlo ze rezivělého výstupního potrubí z nádrží. Odebráním půdy z okolí nádrží a následným navezením nové se hlubiny opět uzavřely.

Do dávných časů jsme mohli nahlédnout i při budování nového parkoviště u zámku začátkem října. Firma Čikom zde při hloubení výkopu pro kanalizaci narazila na štolu (asi 50 m od silnice), která sloužila (a vlastně slouží do dnešních dnů) k průtoku vody

z příkopu pod zámeckým mostem, pod zahradnictvím, kolem benzínové pumpy, až do rybníka Kuchyňka pod lihovarem. Štola je tvořena dvěma stojícími bloky asi 1,5 m vysokými a 50 cm širokými, které jsou překlenuty přibližně stejným kamenným blokem. Otvorem v ní (asi jeden a půl metru vysokým a tři čtvrtě metru širokým) protékal slabý proud vody.

Po dokončení kanalizace byla štola opět překlenuta a zasypána a stejně jako u nádrží se hlubiny uzavřely.

Brigáda OS Zdravý domov Vysočina

Členové a příznivci OS Zdravý domov Vysočina v sobotu 15. října vyčistili asi 300 metrů vodního toku v katastru obce Oslavička.

Dřevěná plastika G. Giulianiho opět v kostele

Mezi podzimním a posledním letošním číslem Budišovského zpravodaje došlo k rychlému zrestaurování dřevěné plastiky sousoší sv. Antonína Paduánského v budišovském kostele. K jejímu snětí došlo 11. května a v celém lesku jsme ji mohli spatřit 9. listopadu, s tím, že již 6. listopadu byla instalována část plastiky bez soch sv. Antonína Paduánského a anděla.

Socha T. G. M

Socha T. G. Masaryka po odhalení 15. srpna 1938

Pamětní deska umístěná 3. listopadu 2005 na podstavec sochy T. G. M. připomínající její zničení

Sbírka budišovské farnosti na věžní hodiny

Budišovská farnost pořádala na konci listopadu sbírku na opravu a údržbu věžních hodin. Protože hodiny slouží i těm, kteří do kostela nechodí, sbírka po vyřízení všech formalit na krajském úřadě probíhala v obcích farnosti. Výsledek sbírky se příliš nelišil od těch, které byly obvyklé při Tříkrálových sbírkách. Je vidět, že budišovští i občané okolních obcí dbají o vzhled svého kostela. Sbírka plně pokryje náklady na již opravené hodiny i na jejich následnou údržbu, takže věřící mohou věnovat své úsilí uhrazení nákladů na výše zmíněnou plastiku sv. Antonína a na nutnou rekonstrukci varhan.

Dosavadní výsledek sbírky v jednotlivých obcích:

Budišov	25 468 Kč
Kamenná	2 640 Kč
Kojatín	2 740 Kč
Nárameč	4 492 Kč
Studnice	6 680 Kč
CELKEM	42 020 Kč

Všem dárcům patří dík za jejich pomoc.

Ladislav Dokulil

Odvezení sousoší Sv. Rodiny k rekonstrukci

*Vážený pane Piňosi,
posílám Vám malou zprávu o transferu sousoší, abyste měl podklady o této restaurátorské akci. Dejte mi prosím zprávu, zda je dokument čitelný a neutekly obrázky. Fotografie z transferu jsem nezmenšené nahrál také panu Pavlíčkovi. Posílám tento dokument také panu Váchovi na Památkový ústav v Brně. Až budete mít trochu času, rád bych se domluvil na dalším postupu prací v příštím roce. Děkuji za příjemnou spolupráci s Budišovem
Zdraví Vás*

Ak. soch Petr Váňa

Zpráva o provedení transferu sousoší Svaté rodiny v Budišově

Tato malá zpráva je vypracována jako průběžná dokumentace o restaurování sousoší Svaté rodiny v Budišově, pro potřeby vlastníka památky – obec Budišov a pro Památkový ústav.

Pro bezpečnost sousoší při transferu jsem zvolil fixaci jednotlivých soch na střed. Tento střed jsem vytvořil za pomoci dřevěných vzpěr. Dotykové body byly vysádrovány a sádrové body separovány od povrchu kamene mikrotenovou folií. Celé sousoší bylo na tento střed fixováno smršťovací folií a kurtami. Sousoší bylo transferováno společně s římsou, na které jsou jednotlivé sochy osazeny. Spára mezi římsou a středovým dílem soklu byla vyčištěna. V této spáře nebyl čep. Pomocí heverů byla římsa nadzvednuta a podsunuty trámy. Jeřábem bylo potom sousoší naloženo a převezeno do ateliéru.

Nyní navrhuji další postup restaurátorských prací: doplnění dokumentace, která je možná v prostředí ateliéru: grafické zakreslení a zaměření, fotodokumentace, podle vypracovaného restaurátorského záměru v letních měsících provést restaurování.

25. listopadu 2005

Akademický sochař Petr Váňa

Z KULTURY

Ohlédnutí za výstavou Giovanni Giulianiho

Vídeň – Liechtensteinské museum

13. března – 2. října 2005

Rakouská metropole Vídeň je nejen hlavním městem Rakouska, ale i nejmenší spolkovou zemí, dnes má více než 1,5 mil. obyvatel. Rozrostla se na obou březích Dunaje v místech, kde Vídeňský les přechází v mírně zvlněné Moravské pole. Díky své výhodné poloze stala se Vídeň místem průmyslu i obchodu mezi východem a západem, probíhala zde také nejrůznější jednání.

Vídeň má i velký podíl na kulturním životě Rakouska, město se zapsalo především do dějin hudby, byl to domov slavných osobností jako byl Joseph Haydn, W. A. Mozart, L. van Beethoven, svá hudební díla zde tvořily i četné další osobnosti, z nichž Johann Strauss se stal skladatelem vskutku národním. Metropole Rakouska byla v 19. století i městem, kam odcházelo mnoho našich předků za prací, řada jmen i příjmení prokazují český původ. Navíc Češi se ve městě začali brzy organizovat, zakládají spolek Komenský a Sokol, také zde dlouhodobě existuje česká škola s naším vyučovacím jazykem. Ve Vídni působily i mnohé slavné osobnosti našeho politického a uměleckého života. Na zdejší univerzitě přednášel T. G. Masaryk, pracovali zde vědecky i další významní činitelé, jako byli Ján Kollár, Frant. Palacký, Jar. Vrchlický i Jan Evang. Purkyně. Vídeňská akademie vychovala desítky našich umělců, v metropoli slavil své úspěchy i skladatel Ant. Dvořák či Oskar Nedbal. Památníky ve městě připomínají i naše vynálezce Josefa Ressela a Viktora Kaplana.

Představit ve stručnosti Vídeň není jednoduché. Je to město světoznámého porcelánu, město kaváren, kde kromě vídeňské kávy můžete dostat i proslulý Sachrův dort, který v r. 1832 poprvé upekl mladý kuchař Franz Sacher pro knížete Metternicha. Po ulicích se projíždějí charakteristické fiakry, s nimiž se dá zajet do Grinzingu na mladé víno. Vídeň je i městem valčíků a slavného plesu v opeře, kterého se účastní nejvýznamnější osobnosti z celého Rakouska.

Panorama Vídně

Dějiny Vídně se odvíjejí z doby starší než jakou představují dvě tisíciletí. Z rybářské osady ze 4. století před naším letopočtem s názvem Vedunia po připojení k římské provincii Pannonia má vojenský tábor obsazeného území pojmenování Vindobona, roku

881 se poprvé objevuje název Wien, město získává výsadní práva r. 1221 za panování Babenberků, jejichž vladařský dvůr byl zbudován na dnešním náměstí Am Hof. Český král Přemysl Otakar II. sňatkem s Markétou Babenberskou připojuje území k Českému království v letech 1251–1278, po jeho porážce na Moravském poli r. 1278 získávají území Habsburkové a o 4 roky později se Vídeň stává i jejich hlavním městem.

V 17. století započíná barokní přestavba města, vznikají nové kostely a kláštery, přebudovává se hrad. Do dějin města se nesmazatelně zapsala doba, kdy Vídeň r. 1683 čelí obležení Turků. Jejich dvoustetisícové armádě odolává posádka o síle 11 000 mužů, k nimž se přidaly městské oddíly čítající 5 000 mužů. Na začátku 18. stol. měla Vídeň již 100 000 obyvatel a začala hrát roli jedné z důležitých evropských metropolí, stala se střediskem společenského a politického života. Vyrůstají nové paláce, kostely, probíhají četné přestavby, soustřeďují se sem nejlepší evropští stavitelé, malíři i sochaři. Počátkem 19. století je město obsazeno dvakrát Napoleonem, později upevňují Habsburkové svou moc. V tomto století začíná i technická revoluce, spojení se světem umožňuje železnice a dunajská plavba, Vídeň se překotně rozrůstá, jsou budovány velkolepé stavby a zakládány nové parky, kolem r. 1900 má půl milionu obyvatel. Po rozpadu monarchie r. 1918 se Vídeň stala hlavním městem nového státu – republiky. Metropole Rakouska je r. 1938 obsazena německými fašisty a okupována do r. 1945. Nezávislé Rakousko s hlavním městem Vídní vzniká od r. 1955, po letech stagnace začíná v padesátých letech nová stavební vlna a metropole na Dunaji se dále rozvíjí.

Centrum staré Vídně s nejznámější městskou církevní památkou – dómem sv. Štěpána láká četné návštěvníky. Původně románská trojlodní stavba byla v letech 1230–1276 přestavěna v gotickém slohu, ale ani tato se do současnosti nezachovala, začátkem 14. století se započalo s výstavbou nového velkolepějšího kostela. V roce 1403 je v souvislosti s výstavbou dómu jmenován jistý Wenzel, který je dáván do spojitosti s Václavem Parlěrem, stavitelem pražského chrámu sv. Víta. Na výstavbě Svatoštěpánského dómu se podíleli i další Češi – Petr z Prachatic, věž dokončil až Jan z Prachatic r. 1433. Obrovské trojlodí je dílem stavitele Hanse Puchsbauma. Barokizace interiéru probíhala v 17. a 18. století. Za napoleonských válek byl dóm poškozen, ale vážnou pohromu chrámu přinesla až 2. světová válka, kdy byla řada budov zničena bombardováním. V letech 1946–1962 došlo k největší rekonstrukci objektu. Dóm dnes uchvacuje mohutností jediné věže, bohatě zdobeným tympanonem Obří brány i dalšími vstupy do zajímavého chrámového interiéru.

Od dómu sv. Štěpána přicházíme na místo, kde ještě ve 13. století byl vodní příkop (odtud název Graben) a které se již za vlády Marie Terezie stalo centrem společenského života Vídně. Místu vévodí Morový sloup Sv. Trojice, postavený na příkaz Leopolda I. jako dík za odvrácení moru v roce 1679. Na jeho podobě se podílelo několik významných umělců baroka. Střední část je dílem L. O. Burnaciniho, podstavec s reliéfy zhotovil J. B. Fischer z Erlachu, další drobnější práce provedli sochaři P. Strudel a J. Frühwirth. Sloup je považován za jednu ze stěžejních plastik Vídně. Odtud se morové sloupy rozšířily po střední Evropě především díky dílně M. B. Brauna v Praze, také v Heiligenkreuz byl zbudován Svatotrojický sloup s plastickou výzdobou G. Giulianiho.

Morový sloup sv. Trojice (1682–93), Vídeň, Graben

Nedaleko odtud na severozápad od Hofburgu se nachází Minoritské náměstí, v jehož středu dominuje kostel řádu s charakteristickou věží. Tato stavba ukazuje vývoj gotiky ve městě s působením francouzské stavební huti při výstavbě kostela. Minorité do Vídně přišli v roce 1230, kdy dostali do užívání malý kostelík a pozemky, na nichž si mohli postavit klášter. Jejich začátky byly skromné, ale bohatého mecenáše získali v českém králi Přemyslu Otakaru II. Ten začal v r. 1276 budovat pro řád velkolepý kostel, církevní stavba po smrti krále v bitvě na Moravském poli v r. 1278 zůstala nedokončena. Panovníkovo tělo bylo po 30 týdnů vystaveno v klášterní kapitulní síni a teprve potom odvezeno do Prahy. V kostelíku sv. Kateřiny bylo pohřbeno královo srdce, tato stavba dnes neexistuje. Výstavba kostela pokračovala v mezidobí let 1339–1447. Řád minoritů později začal upadat, kostel byl za obléhání Vídně Švédy těžce poškozen. Zkáza kláštera postupuje i v následujících stoletích, v 19. a 20. stol. byly zbořeny klášterní objekty.

G. Giuliani, Atlánté portálu
Liechtensteinského paláce z Minoritenplatz

Úvodní stránka propagačního materiálu
k výstavě díla G. Giulianiho

Na Minoritenplatz je i několik historických paláců, především Liechtensteinský městský palác, jehož portál do náměstí navrhl J. B. Fischer z Erlachu a Giuliani vytvořil plastickou výzdobu se dvěma atlanty. Palác budovaný od r. 1694 podle plánů D. Martinelliho A. Rivou a G. Gabrielim se obrací i do ulice Bankgasse. I další plastiky pro palác zhotovil s pomocníky Giovanni Giuliani (1664–1744), jehož sochařské práce byly vně i v interiéru paláce opraveny v souvislosti s výstavou tohoto významného barokního sochaře italského původu, ač palác sám od válečných událostí spojených s bombardováním Vídně nebyl komplexně opraven a je opuštěnou stavbou.

Vídeň uspořádala sochaři baroka G. Giulianimu v době od 13. března do 2. října r. 2005 výstavu jeho prací a v této době byl zpřístupněn i palác na Bankgasse, kde se nachází četné plastiky umělce. Naše putování po stopách G. Giulianiho, umělce, který vtiskl barokní ráz i Budišovu, začneme právě zde. Portál na Bankgasse zdobí nad vchodem Vulkan se dvěma putty, jeho protějškem je Venuše s obdobnou dvojicí dětských postaviček, uprostřed pak přidržují knížecí erb s korunkou dvě ženské postavy. Atika paláce byla původně osazena šesticí figur z antické mytologie.

Vestibul paláce kráší postavy Neptuna a Venuše s jejich doprovodnými zoomorfními plastikami – mořským koněm a delfínem. Tyto sochařské práce jsou prologem k překvapení, které čeká návštěvníky uvnitř. Je to impozantní schodiště s ohromující sochařskou výzdobou. Parapety schodiště ožívují drobnější plastiky puttů, z nichž dvě představují dvojici hrajících si dětí, další dvojice ukazuje hru fauna a putta, zbývající čtyři kompozice jsou puttí se zvířetem – labutí, orlem, psem a beranem. Všechny tyto skupiny jsou podány velmi realisticky. Jedna z dvojic puttů se stala symbolem výstavy, byla doplněna ovocem a s pozadím v tónech hnědí se dostala na úvodní stránku propagačního materiálu výstavy. Protipól dětským postavičkám vytváří plastiky antických postav s převahou ženského elementu představených zde ve stylu barokní klasiky s vysokou uměleckou kvalitou. Fortuna s květy ve vlasech a kyticí ukazuje ideál ženské krásy, Abundantia je typem obdobným, její roh hojnosti s květy přidržovanými pravicí je větší a drapérie, ač zakrývá ženské vnady, je podána s rafinovanou přilnavostí k tělu bohyně. Amor Patriae, zobrazený jako římský válečník opírající se o štít, ukazuje, že sochař dokonale zvládá i mužské tělo a aniž by vybočil z jednotného stylu, podřizuje všechny zobrazené postavy jejich dekorativní úloze v sídle reprezentujícím přední vídeňskou šlechtu, knížata Liechtensteiny.

Po prohlídce paláce na Bankgasse nastupují návštěvníci do mikrobuse ozdobeného symbolem výstavy a tímto vozidlem jsou zdarma přepraveni do dalšího Liechtensteinského paláce v Rossau. Mikrobus se proplétá ulicemi Vídně a jeho nápaditá dekorace skvěle posloužila k všeobecnému povědomí o výstavě Giulianiho. Knížecí sídlo s Liechtensteinským muzeem září novotou, prvá z vlněk na nádvoří opět připomíná symbolika autora plastik obou paláců. Návštěvníci se před vstupem do budovy rozhlížejí po celém nádvoří, kde na atikách vedlejších budov byly rozmístěny další sochařské práce Giulianiho. Jsou to satyrové, různé postavy s atributy i bez nich, Triton překračující delfína, Herkules u nohou lýdské královny Omfale. V nikách na nádvoří se nachází skvostné vázy.

G. Giuliani, Putto s labutí z parapetu schodiště městského paláce Liechtensteinů, Bankgasse, Vídeň

G. Giuliani, Fortuna, schodiště měst.
paláce Liechtensteinů

G. Giuliani, Amor Patriae, schodiště
měst. paláce Liechtensteinů

Ve vestibulu muzea dostává návštěvník ke vstupence malý katalog a propagační materiál s krátkým textem o životě a díle G. Giulianiho. V prvním sále jsou vystaveny drobnější plastiky různých umělců barokní doby pocházející ze sbírek Liechtensteinů, jiné byly zapůjčeny zahraničními institucemi, mnohé z nich mají vztah k dílu Giulianiho. Dobové obrazy na stěnách ukazují bohatost plastik původní barokní výzdoby knížecího sídla, dnes již bohužel v zahradě paláce nejsou.

Při vstupu do dalšího sálu, tentokrát zaplněného sochařskými díly Giulianiho, je návštěvník uchvácen pohledem na monumentální skupinu Snímání z kříže oživenou řadou postav. Protějšek této kompozice tvoří další dvě dvoufigurové plastiky z křížové

chodby kláštera v Heiligenkreuz s námětem Mytí nohou z r. 1705. Marie Magdaléna se sklání s úctou a láskou ke Kristovi a tento v dalším vyobrazení slouží svému učedníku Petrovi. S jmenovanými sochařskými díly, provedenými ve dřevě bez polychromie, ostře kontrastuje čtveřice černoušků s barevnou povrchovou úpravou z r. 1722–25, kteří jako světloňoši oživovali interiéry palácových sálů podle italských vzorů.

G. Giuliani, Triton a delfín, atika vedlejších budov, Liechtensteinský palác v Rossau, Vídeň

G. Giuliani, Herkules a Omfale, atika vedlejších budov, Liechtensteinský palác v Rossau, Vídeň

Dojem z Giulianiho velkého umění umocňuje chránová hudba, která zaznívá z neviditelného zdroje, zvuk je zde impulsem pro syntézu smyslových vjemů. Polychromie soch navozuje povědomí o barvě obsažené v hudbě, která sjednocuje kontrast religiozity a exotiky, tvarově bohatých plastik s povrchem prosté hmoty dřeva a rafinované barevnosti vzdáleného světa. Divák tak vnímá ve městě hudby – Vídni výtvarné umění v souznění s klášterní melodií a prostřednictvím svých smyslů se ocitá ve světě biblických příběhů a současně je vtahován do dálek exotického kontinentu.

Klášterní muzeum v Heiligenkreuz vystavilo ve Vídni i kostlivce z kaple zemřelých v roli světloňošů, busty církevních a světských hodnostářů z chórových lavic klášterního kostela i některé mistrovsky reliéfy. Vše je zde soustředěno v jednotném prostoru, člověk

vnímá svět baroka v celé jeho složitosti, v oživlých obrazech biblických dějů s umělecky přesvědčivým podáním výjimečného sochaře.

G. Giuliani, Mytí nohou (Kristus myje nohy Petrovi), z křížové chodby kláštera v Heiligenkreuz

Srdce výstavy bylo umístěno do bibliotéky, kde se ve vitrině za skly nachází modelletta Giulianiho, jsou to návrhy uměleckých děl vytvořené z pálené hlíny či dřeva. Ruce umělce, které opracovávaly kámen nebo velký kus dřeva, dokázaly vyhotovit i dokonalou drobnou práci s nejjemnějšími detaily, která posloužila jako předloha pro zvětšeninu sochařské realizace. Giuliani je nejen mistrem precizně provedené formy výtvarného díla, mnohá z modellett vyjadřují i citové stavy: lásku, úctu, smutek, dokonce i spěch či zvěčnělý okamžik bytí. V množství postav z antické mytologie, biblických dějů s anděly i Madonami se nachází i tři předlohy pro budišovský kostel: Gothard v biskupském ornátu a Andělé-světlonoši.

Opona za úchvatnou výstavou se zavřela. Exponáty se navrací zpět na svá místa do kláštera v Heiligenkreuz, modelletta se ukryjí na dlouhý čas v prostorách musea. Zůstává nezapomenutelný zážitek z výstavy, jakou je možno spatřit jen jedenkrát v životě.

Lidé odchází z tohoto světa, ale velké umění Giulianiho zůstává živé.

G. Giuliani, Váza v nice, nádvoří
Liechtensteinského paláce v Rossau,
Vídeň

G. Giuliani, Černošské páže v roli
světloňoše, klášter v Heiligenkreuz

*Fotografie Werner Richter, Lubomír Šoukal a M. Šoukalová
Text Marie Šoukalová*

Z HISTORIE

Tři kříže na Brdcích

V neděli XXXIII. po sv. Duchu, dne 25. října 1880, odpoledne svěceny tři nové kříže na Brdci, jež tam, kde prý na blízku před dávnými časy už podobné tři kříže stávaly, postaviti dal dle přání svého zemřelého otce jeden z nejstarších a nejrozumnějších usedlých z Budišova, celoláník Josef Lysý se svou manželkou Marií.

Slavnost tato byla zvláště půvabnou, jednak velikým účastenstvím lidu, pak polohou v lesíku a překrásným, podzimním počasím. Světil a kázal místní farář a sice dle thematic, jež veršem napsány byly i na tabulce a jež zní:

1.

*Na vršku, v háji, v údolí
Ať kříže chválu hlaholí.*

2.

*A nevěra-li svět otrásá,
Jen v kříži jest a bude spása.*

3.

*Ať v kruté smrti hodině
Nás kříže blaho nemine.*

P. Karel Bezstarosti

(Výpis z farní kroniky)

Chvála nedokonalosti

Na poušti žil člověk, který se živil donášením vody do své vesnice. Z dalekých studní, mnohokrát denně, od rána do večera. Celý svůj život v žáru slunce, za skromnou odměnu. Neuměl nic jiného, než provádět tuto jednoduchou práci, ale životně důležitou pro všechny lidi ve vsi. Nosič vody.

Nosil ji ve dvou nádobách na provazech, zavěšených na ráhně položeném za šiji na hubených ramenech. Chodil klidně po úzké stezce vyšlapané miliony kroků, opatrně, aby nerozlil vzácnou vodu.

Jednou ho zastavil pocestný, který ve vesnici odpočíval před další cestou pouští. Když napojil sebe i své velbloudy, odpočinul si a zaplatil za vodu, řekl nosiči vody : „Všiml jsem si, že z jednoho vědra ti teče voda, sám vidíš, že do vesnice doneseš jen polovinu.“ A dodal: „Ztrácíš vodu i výdělek“.

„A všiml sis, cizince, jak okolo stezky, kudy chodím, roste zelená tráva a kvetou pouštní květiny?“ odpověděl nosič vody. „Proto nosím tu špatnou, prasklou nádobu vždy na stejné straně! Proto ji neopravuji, aby ta krása pouštní přírody mě i ostatní potěšila při našem nesnadném a jednotvárném životě.“

Cizinec se zamyslel a pak moudře pravil: „Ukázal jsi mi, že zdánlivě nedokonalá věc může udělat lidský život hezčí.“ Když pak odjížděl, pronesl k nosiči vody: „A budu se tímto poznáním řídit.“

Nechtějme po každém z našeho okolí, aby byl takový, jakého my chceme. Oceňujme pozitivní rysy, ale buďme i tolerantní a chápaví k nedostatkům. Vždyť to mohou být také jen nedostatky zdánlivé...

Zamysleme se nad tím teď, ve dny Vánoční, dny rozjímání, a pak se stane, že i pro „negativa“ najdeme uspokojivé vysvětlení... a svět se stane krásnějším a radostnějším!

Ing. Rostislav Tesař

„Matěj“ a ty ostatní – díl I.

Matějem jsem si dovolil nazvat nejstarší budišovský zvon z roku 1524, a to podle jeho zvonolijce, jímž byl Mathias z Meziříčí, jenž žil v letech 1503–1554 a „ostatními“, myslím další budišovské zvony, lépe řečeno jejich historii.

Mezi nejstarší a největší zvony na budišovské věži patří již zmíněný zvon z r. 1524. Jeho největší průměr je 125 cm a váha 30 centů, tj. 1100–1400 kg. Na zvonu je na jedné straně polovypouklý obraz Ukřižovaného, po jehož stranách jsou polovypouklé figury P. Marie a sv. Jana, u kříže klečí Máří Magdalena.

Napravo Ukřižovaného je znak pana Mrakše z Noskova, nalevo znak jeho manželky, rozené ze Žerotína. Na opačné straně zvonu je figura P. Marie s děťátkem na pravé ruce.

Na dalším zvonu byl letopočet 1767. Jeho největší průměr byl 68 cm a jeho váha 146 kg, tj. 1,5 centu.

Nahoře na okraji měl nápis: LIBORIVS MARTIN IN BRÜNN ANNO 1767

Na plášti zvonu bylo polovypouklé vyobrazení sv. Jana Nepomuckého

Sloužil jako umíráček.

Mezi novější patřily dva zvony z roku 1880. Větší z nich (zvon č. 1) měl největší průměr 108 cm a jeho váha byla 637 kg, čili 1137 liber. Stál 630 zl., tj. 1260 K a byla na něj použita zvonovina ze starého puklého zvonu, jež byl ulit v r. 1659.

Nahoře kolem okraje zvonu byl nápis v latině: KE CTI NEPOSKVRNĚNÉHO POČETÍ BLAHOŠLAVENÉ PANNY MARIE A SV. GOTHARDA, PATRONA FARNOSTI BUDIŠOVSKÉ

Na vnější straně zvonu byly dva polovypouklé obrazy:

Sv. Gottharda s nápisem: SVATÝ GOTHARDE, ORODUJ ZA NÁS !

Panny Marie Lurdské s nápisem: JÁ JSEM NEPOSKVRNĚNÉ POČETÍ (nad obrazem)

LURDSKÁ MATKO BOŽÍ, ORODUJ ZA NÁS (pod obrazem)

Střídavě s těmito polovypouklými obrazy byly nápisy:

FULGURA FRANGO.

JASNÝ MŮJ KDYS UMŘEL HLAS,

A TY, LIDE SVOU ŠTĚDROSTÍ

PROBUDIL JSI MI HO ZAS!

ZATO VOLÁM JÁ S VDĚČNOSTÍ

PŘED POHROMOU V ČAS HRÍMÁNÍ

AŤ TĚ RUKA BOŽÍ CHRÁNÍ!

A druhý:

ZVON TENTO ULIT JEST BYL ZA STARÝ OD NEPAMĚTNÝCH ČASŮ PUKLÝ ZVON Z ROKU 1659 DOBROVOLNÝMI DARY FARNÍKŮ BUDIŠOVSKÝCH ZA ČASŮ KOSTELNÍHO PATRONA VYSOCE UROZENÉHO PANA KARLA SVOB. PANA ZBARATTŮ, JEHO PATRONÁTNÍHO ZÁSTUPCE EMILA SILVESTRA, FARÁŘE KARLA BEZSTAROSTI, PŘEDSEDY KOST. KONK. VÝBORU VOJTĚCHA BURŠÍKA, NADUČITELE A VARHANÍKA JANA TVARŮŽKA, STAROSTY MĚSTYSE BUDIŠOVA FRANTIŠKA MACHÁTA.

Dílo vykonáno u Vojtěcha Hillera vdovy v Brně Léta Páně 1880

Druhý ze zvonů z roku 1880 (zvon č. 2) vážil 354,48 kg, tj. 633 liber a vyobrazení na něm byla jako u předcházejícího zvonu z roku 1880.

K těmto dvěma zvonům z roku 1880 se váže zajímavá historie, kterou bych popsal slovy faráře Karla Bezstarosti. 13. dubna 1880 přijel zvonař Hiller z Brna, aby našel vyhovující tón pro nový zvon. Zjistil, že starý velký zvon uprostřed zavěšený má tón C a nejmenší zvon As, že tedy nový by měl znít do tónu F, aby byl souzvuk zvonů F moll v poloze tercie. Farář byl jiného názoru. Aby se nový zvon vřadil do souzvuku, neměl by mít tón F, nýbrž B, aby se trojzvuk doplnil na zvucný akord do B dur. Zvonař zůstal umíněn na svém názoru a garantoval, že dodá zvon zvuku, jenž uspokojí a do trojzvuku se hodit bude. Dána mu lhůta nejdéle do 10. srpna 1880, neboť se zamýšlelo konati slavnost svěcení nové Lurdské sochy a vyzdvižení nového zvonu zároveň a sice dne 15. srpna na pouť Budišovskou na den Nanebevzetí Blah. P. Marie. Dne 30. dubna 1880, v pátek odpoledne po 3. hodině, se sundal starý puklý zvon s věže, postaven pod věž do kostela, tam byl přes neděli až do 3. května, kdy byl zavezen do Brna.

Nový zvon byl ulit a posvěcený v Brně a z Brna přepravován do Budišova. S hudbou v čele mu vyšla budišovská chasa až ke Kamenné, tam byl ověněn vůz i koně ozdobeny a na večer v nevšední slávě ke chrámu Páně dovezen. Zde se sešlo velké množství lidí a bylo uděleno sv. požehnání. Dne 15. srpna při slavnosti byl zvon vytažen a usazen na vyhlédnuté místo.

Tato slavnost však, jakkoli krásná, měla přec svou stinnou stránku. V důvěře ve slovo zvonařovo, že totiž nový zvon jisto jistě do souzvuku s ostatními se hoditi bude, nezkoušen zvuk nového zvonu dříve, až na věž vytažen a tam usazen byl. To bylo na večer dne slavnostního. Tu shledáno, že zvonař jednav dle náhledu svého zvon ulil do F, aneb Fis. Mimo to přidal nově zvonoviny a zvon vypadal mnohem větší, než býti měl. Nic by to však bylo nevadilo, jen kdyby měl náležitý tón, tak ale zvučel s prostředním skoro stejně a zvonilo-li se všemi zvony, ladný trojzvuk velmi postrádán; zvuky dvou velkých zvonů srážely se, ubíjely – kdežto malý zvon – osamocen cinkal smutně. Zvonař na to upozorněn zhroutil se seznav velikou chybu. Lidu to ovšem nevadilo, jen-li zvon zvučel, v souladu-li s ostatními, čili ne, to mu bylo lhostejno. Osobám však hudby znalým tato nesprávnost byla velmi nemilá.

Zvonař usedavě doprošoval se soukromě boje se o svou obchodní pověst, aby chyba jeho se neuvěřeňovala a lidu nevysvětlovala, že v brzku ulije menší zvon téže podoby a se zvukem náležitým do trojzvuku s ostatními; onen pochybený zvon, že pak vezme zpět. Farář s ním tedy tak vyjednal a seznámil s tímto jednáním kostelní výbor, aniž ta věc ohlašována z kazatelny.

Zatím uplynul čas a během prosince dohotoven onen zvon slíbený, který měl býti náhradou za onen krásný sice, ale co do tónu pochybený zvon. Ten se měl sundati a nový, jenž dne 16. prosince k večeru v tichosti dovezen jest byl, měl býti na věž dosazen. Sotva se však práce k tomu potřebné v pátek 17. prosince konati počaly a lid zpozoroval, že se onen zvon slavně dne 15. srpna vytažený sundati má, tu se naskytli jednotlivci v místě, co mysle ostatních pobuřovali a proti započaté práci rozněcovali. Tak se na večer 17. prosince stalo, že se valně lidu před kostelní faru dostavilo, aby sundání zvonu nadobro zamezilo. Představený obce František Machát, jenž mezitím na faru přišel, po dohodě s farářem lidu oznámil, aby se rozešli, v neděli o ranní, že se mu vše sdělí a vysvětlí. Lid na to se loudavě, ale přece rozešel.

V neděli dne 19. prosince svolána schůze kostelního výboru po ranní na faru. Přítomni byli i představitelé obce a patron kostela, pan baron. Všichni byli seznámeni, proč byl objednan nový zvon, že není jedno akord F, Fis, D – a F, B, D. Sousedé však tomu rozumět nechtěli. Navrženo tedy, aby se vykonala zkouška (v pondělí). Zvon chybený měl být sundán a onen nový vyzdvížen býti má, aby se soulad zkoušel a každý rozdíl poznati mohl na zvonech samých.

Nedošlo k tomu pro neústupnost a umíněnost lidu. V neděli odpoledne se dostavilo asi 30 usedlých z Budišova na faru se slušnou prosbou, aby zvonem, jenž na věži už od 15. srpna visí, se nehýbalo, že by tím mysle lidu na novo rozjitřeny byly.

Po obapolném dorozumění faráře s vysokorodým panem patronem jednáno tedy o tom, jak novému rozjitření zameziti. Pan baron ohlásil, že kvůli pokoji ve farnosti zvon druhý sám ze svého zakoupí a farnosti Budišovské ku svátkům vánočním darem věnuje. Onen zvon první (zvon č. 1) ať tedy zůstane na věži a vyzvedne se k němu ten druhý;

onen větší váží 637 kilogramů, čili 1137 liber vídeňských a stál 630 zl. včetně zvonoviny ze starého puklého zvonu. Druhý zvon, jež daroval vysokorodý pan baron, váží 633 liber vídeňských a stojí asi 500 zl.

Protokol

opsaný administrátorem Karlem Jotákem
na faře v Budišovicích dne 4. června 1915 za
přítomnosti bezplatného přenechání jednoho
zvonu vojenské správě.

jednání.

Vojenská správa přenechala se bezplatně pro-
násly vojenské jediné zvon darovaný výše
mecenášem pánem Vorbertem baronem Garrattou Dragonem.
Díje se tak se souhlasem podepsaných, avšak výše
mecenášem p. patrona M. H. Richarda barona Garratty-
Dragonem a ostatních podepsaných činitelů.

Protokol tento přičten, schválen, ukončen a podepsán.

K. Riečan baron Karátů

Karel Joták,
administrátor

Antonín Jofaný
Kofelovi fofyodmá
Omn. Kárpas kurtelai
Karpodij

Na to se konala v pondělí druhá schůze kostelního výboru, na němž bylo rozhodnutí páně baronovo uvedeno ve všeobecnou známost. Byl to jeho první veřejný čin v úřadě co patrona zdejšího chrámu Páně a byl to skutek zajisté šlechtyný, pocházející ze srdce laskavého a mírumilovného.

Onen větší zvon s tím pochybeným tónem k jednotlivému zvonění, tu zvučí velebně do širokého okolí, zvuk zvonu pak darovaného vpravuje se mile do souzvuku s původními zvony starými akordu asi F–B–D. Ten zvon také od té doby určen ke zvonění klekání a ke mši sv. o všedních dnech. Bez zvonu však prostředního (do B) nemělo by celé zvonění spojení – jeho zvuk je pravým pojídkem pro harmonii, ve které se nyní naše zvony silným zvukem ozývají, kdykoli jen společná hra jejich o slavnostech počíná.

Zvony nové jsou zcela podobny, tytéž nápisy, tytéž obrazy, jen na menším z nich změněn nápis dle pravdy: vymazána totiž poznámka o milodarech farníků a dle skutečnosti a pravdy zvláštní tabulka upevněna na dřevěné halvni: že totiž ten zvon je a zůstane dověkým darem a památkou na šlechtyného dárcu.

Dne 6. prosince 1915 byl tento zvon (zvon č. 2) darován vojenskému účelu. Jeho sundání, toho dne, předcházelo odstranění dřívku v kostelním okně směrem k Námračí a poté byl zvon z věže shozen. Následujícího dne byl odvezen na nádraží a pak dráhou dopraven na shromaždiště kostelních zvonů na nádraží v Brně.

Darování a odevzdání zvonu předcházelo dne 4. června 1915 schválení kostelního výboru. Z protokolu jednání lze vyčíst:

Vojenské správě přenechává se bezplatně pro účely vojenské jeden zvon darovaný vysoceurozeným pánem Norbertem Baratou-Dragono. Děje se tak se souhlasem podepsaných, a sice vysoce urozeného p. patrona J. U. Dra Richarda barona Baratty Dragono, dále administrátora Karla Potáče a kostelních hospodářů Antonína Tesaře a Jana Kašpara.

Netrvalo dlouho a dne 22. května 1917 byly z věže sňaty i větší ze zvonů pocházející z roku 1880 a z věžičky nad presbytářem sanktusník, neboli pozdvihovánek. Ještě před sundáním obou zvonů dne 22. května o 3. hod. odpolední naposledy zahlaholily zvony na ¼ hodiny společně, aby „již nikdy a nikdy více“.

Co se týče sanktusníku, až po jeho sundání se zjistilo, že v největším průměru měl 34 cm a vážil 36,5 libry. Byl na něm nápis: GEGOSSEN VON FRANZ HILLER IN ALTBRÜNN 1850* a reliéf P. Marie Sv. Tomské v Brně s Ježíškem pod slovy BRÜNN *1850* a pod slovem VON reliéf sv. Gotharda.

V sobotu dne 26. května byly zvony odvezeny na budišovské nádraží a odtud byly poslány do Vídně.

Poslední byl z věže sňat 10. srpna 1917 zvon – umíráček a i on byl odevzdán válečnému účelu. Na věži zůstal zvon největší a nejstarší.

Podobné osudy čekaly i zvony z okolních kapliček.

Studnice – odevzdaly zvon obecní v průměru 31 cm, těžký 19 kg. Reliéf na něm: Panna Maria s Ježíškem sedící na měsíci a nápis C. ST. BRINN 1880.

Nárameč – ves měla cenný zvon, v němž rozlito mnoho stříbra. Největší průměr zvonu byl 32 cm, váha 20 kg. Nahore měl nápis: S. BARBARA ORA PRO NOBIS a nápis dole: S. K. IN BRINN 1730.

Reliéfy: Sv. Barbora, na protilehlé straně menší reliéf sv. Jana Nepomuckého.

Klementice – zvonek 9 kg těžký, v největším průměru měl 26 cm, s nápisem DIE FROMMEN BERVFFE ICH.

Kundelov – na zvonici visíval zvonek 10 kg těžký a v největším průměru měl 26,5 cm. Nápis na něm: IN HONOREM

S. GOTHARDI

A. 1870

Hodov – zvonek visící na kapličce vážil 34 kg a v největším průměru měl 39,5 cm.

Nápis na něm: GEGOSSEN VON ADALBERT HILLERS WITWE BRÜNN 1869.

Reliéfy: sv. Jan Nepomucký a P. Maria Sv. Tomská (stejně, jako při pozdvihovánku v Budišově).

Mihoukovice – zvonek, jenž 100 let sdílel osudy s osadou. Vážil 16 kg a v největším průměru měl 29,5 cm.

Nápis na něm: CLEMENS STECHER IN BRINN 1810.

Reliéf: Panna Maria s Ježíškem v pravé ruce se žezlem, ve svatozáří.

(pokračování)

Fotografie Přemysl Pospíšil

Text sestavil podle zápisů v Budišovské farní kronice Karel Pavlíček

Řeč p. řídicího Zejdy rozhlasem budišovským na rozloučenou se školou

V těchto dnech odstěhovala se národní škola do nové budovy střední školy. Stalo se tak dle rozhodnutí MNV, aby jednak soustředilo se zdejší školství do jedné budovy a byla také budova střední školy lépe a náležitě využita.

Stará budova národní školy tedy dosloužila, a jelikož již sotva kdy bude sloužiti účelům školním, považuji za svou povinnost, abych jako dosavadní správce této školy se s ní rozloučil.

Když jsem byl před lety přítomen otevření nové školy v Přibyslavicích, působil na mne největším dojmem začátek slavnostního otevření nové školy, který se konal u staré budovy školní. Tam shromáždili se všichni žáci a občané přibyslavičtí, aby i oni, jako bývalí žáci této školy, se se svou starou školou rozloučili. Velmi pěkně promluvil ke všem shromážděným tehdejší řídicí učitel, a jak jsem pozoroval, byli všichni velmi pohnuti loučením se se starou školou, že se mnozí nestyděli za slzy v očích. Doufám, že i naší povinností je, abychom dnes, kdy se již zavírají dvěře naší staré školy našim dětem, abychom všichni, ano všichni naší občané z Budišova a okolí, kteří tuto školu navštěvovali, aby společně se dnes poněkud zamysleli a zavzpomínali.

Zaleťme do doby, kdy byla tato škola postavena, a při tom současně vzpomínati budou ti nejstarší, že tehdy v tom r. 1887 bylo jim 6 roků a že oni byli těmi prvními žáky, kteří

jako šestiletí překračovali práh nové školy, a že dnes, kdy si připomínají 71 roků, končí tato stará budova školní 65. rok své služby, služby našim dětem.

Školu postavil stavitel Herzán z Třebíče, celkový náklad činil 10 599 zl. Starostou obce byl Josef Pavlíček, rolník z čís. 16, řídícím učitelem Jan Tvarůžek a předsedou místní školní rady ředitel velkostatku Emil Silvestr.

Bylo by jistě od nás velmi nevděčné, abychom dnes, kdy opouštíme tuto školu, abychom nevzpomněli především všech těch žáků, kteří tuto školu navštěvovali, kteří v těch třídách osvojovali si první písmena a slova naší krásné české řeči, kteří na těch stěnách z vyvěšených obrazů a map poznávali krásu naší české vlasti. Za tu dobu 65 roků je jistě velmi pozoruhodné číslo všeho toho žactva, které se tu vystříдалo. A já věřím, že všichni v dobrém a v nejlepších vzpomínkách ctí tu svou školu, která byla jejich druhým domovem.

A vzpomínáme-li žactva, bylo by od nás velmi nevděčné nevzpomenouti všech těch učitelů a učitelek, kteří nás tam učili, kteří nám tam vštěpovali základy našeho vzdělání a učili nás milovati svou vlast, svůj národ, a buditi lásku člověka k člověku.

Vzpomeňme s vděčností prvního řídícího učitele Jana Tvarůžka, za něhož byla škola postavena, a který po celou dobu svého učitelského působení vyučoval jen na zdejší národní škole. Vyoral za tu dobu 40 roků dosti dlouhou brázdou, kterou velmi dobře zúrodnil a zanechal v mysli všech svých žáků ty nejlepší vzpomínky na školu.

Podobně i jeho nástupce říd. uč. Fr. Honz, který působil na zdejší škole národní plných 35 roků a zůstává v paměti všech svých žáků jako učitel velmi svědomitý a přesný, který byl si dobře vědom své zodpovědnosti, aby jako učitel nejen svěřené své žáky naučil, ale také vychoval pro budoucí život.

A tak bychom mohli s vděčností vzpomínati všech ostatních, kteří se na té naší škole vystřídali a kteří všichni přišli k nám do Budišova se stejným posláním, totiž naše děti naučit a vštípati jim ty nejlepší vlastnosti člověka. Dovolte, abychom vzpomněli těch, kteří Vás učili. Ti nejstarší vzpomenu uč. Jana Veselého, Aug. Svobody, uč. Hoeringovu Annu, Lad. Klimenta, Richarda Mužíka, Jos. Němce, Jos. Navrátila, Rud. Dvořáčka, ochotníci divadelního souboru Nár. Jednoty vzpomenu svých režisérů Ot. Kousala, Jana Kratochvíla, Annu Vytopilovou, Annu Krupicovu. Za války vystřídali se Boh. Kuba, Jos. Noháček, Aug. Kratochvílová, Lud. Pelikánová, Boh. Veselá, Lysák, Fr. Veselý, Ant. Hanušová, Fr. Krčál. Po válce působí zde a velmi obětavě pracuje v Sokole uč. K. Nováček, potom krátce zde působí Olga Malá, Sv. Šofrová, Procházková, Keprtová, Lib. Honzová, Jos. Jelínek, Koudelková, Vilimková, Mikulášková, Stejskalová, Pavlíková, Vejmelková, Weignerová, uč. Jos. Špak, Kašparová Anna, Drahoslava Veselá.

Děvčata ráda vzpomenu učitelek Hermíny Ličmanové, Ant. Janovské, Marie Tvarůžkové, Vlasty Beránkové a poslední učitelky J. Melicharové.

Všem zemřelým „Čest jejich památce“ a všem živým naše milá vzpomínka. A tak, když se již ta naše stará škola uzavírá svému poslání a bude nyní sloužiti jiným účelům, buďme k ní pozorni. Já věřím, že bude těm sousedům školy poněkud smutno. Vždyť již neuslyší zpěv těch dětí, ten veselý a zdravý smích, a snad někdy i nepřijemný křik, který byl vlastně projevem té dětské radosti a tím se ta naše škola možno říci – pyšnila.

A nakonec věřím, že nikdo z nás, kdo tuto školu navštěvoval, nikdy ve svém životě nezapomene na tu budovu, že vždycky, kdykoliv půjdeme kolem této budovy, vybaví se nám ta krásná a bezstarostná doba našeho dětství, naši docházky školní a že vždycky budeme s radostí a pýchou říkati všem našim příštím, že tamta budova byla kdysi naší školou, tam naučil jsem se číst, psát a počítat, tam učil jsem se básním našich nejlepších básníků, kteří učili nás milovati svůj mateřský jazyk, naši řeč a naši krásnou českou vlast.

Nezapomeňme toho a buďme vděčnými!

Nakonec děkuji srdečně za vzácnou pomoc při stěhování, kterou projevili žáci střední školy a potom našim rolníkům p. Zezulovi, Machátovi, Tesařovi, Pospíšilovi, Křivému, Chybovi a J. Mejzlíkovi, kteří nám ochotně odvezli školní nábytek a usnadnili naše stěhování.

(Archív rodiny Tvarůžkovy)

Archivář rozptýlil mlhy kolem hradu Levnova

Jedním z osmi hradů, které ve středověku vyrostly na ostrožnách vybíhajících nad kaňonovitě údolí řeky Oslavy, byl i Ketkovský hrad, mezi trampy známý jako Ketkovák. Před 35 lety byl průkazně ztotožněn s Levnovem, který podle listiny z roku 1346 patřil k moravskokrumlovskému panství pánů z Lipé.

Úvahy, kde na jihozápadní Moravě stál hrad Levnov, doložený v písemných pramenech, zaměstnávaly po desetiletí přední moravské historiky. Patřil mezi ně i ředitel Moravského zemského archivu v Brně Vladimír Voldán (1921–1982). Rozbor hodnověrných zpráv mu nejprve prozradil, že se Levnov musel nacházet v severní části moravskokrumlovského dominia a blízko zboží vladyků z Kralic, s nimiž měli majitelé hradu ve 14. století užší vztahy. Přitom, platil-li za mocné sídlo, musela být jeho poloha strategicky výhodná.

Hrady v takto vymezené oblasti byly bez historického pojmenování dva, Sedlecký a Ketkovský. Zatímco nevelký Sedlecký hrad, původně nazývaný „Novými hrady“, je z písemných pramenů téměř neznámý, zbytky mohutných zdí Ketkovského hradu na skalnaté ostrožně nad ústím Chvojnice do Oslavy svědčí o jeho značné rozloze. Půdorysná dispozice s mohutným hradním palácem přímo vybízela ke ztotožnění Levnova s Ketkovským hradem.

Identifikaci Levnova jako Ketkovského hradu bylo však zapotřebí podpořit přesvědčivějšími argumenty. Vladimír Voldán našel ve fondech Moravského zemského archivu hned několik dokladů, které název hradu potvrzují. Na černobílé fotokopii Müllerovy mapy Moravy z let 1708–1712, jejíž celý elaborát je uložen v Rakouském státním archivu ve Vídni, pod lupou postřehl u Ketkovic drobná písmenka seskupená v označení „Burg Lövnov“. S názvy Na Levnovský louce a Na Levnovci se setkal ve výsledném svazku rektifikace rustikálního tereziánského katastru pro obec Ketkovice. Tratě s tímto názvem při řece pod hradem patřily mlynáři Jiřímu Nerudovi. Hrad upomíná jméno vrchnostenského lesa Hrad, polní tratě Hracký a jeden z polohových názvů Levnovský pole. Ve stabilním katastru z 1. poloviny 19. století není už po Levnovu žádných stop. K nesprávné lokalizaci hradu došlo brzy poté, co jeho název vymizel z běžného povědomí místních lidí. Vladimír Voldán to vysvětlil tím, že lokalita

neležela přímo u Ketkovic a že pozemky, které měly pojmenování po někdejším hradu Levnovu, nepatřily nikomu ze vsí, ale vrchnosti nebo k mlýnu na řece Oslavě.

Zcela se potvrdil Voldánův předpoklad, že pojmenování Ketovský hrad hned tak rychle nevymizí, neboť přirostlo k srdci milovníkům přírody, turistům a trampům. I dnes, kdy na ukazatelích turistických cest je uveden hrad Levnov, se s mylným názvem setkáváme jak ve sdělovacích prostředcích, tak v literatuře. Kvůli setrvačnosti pomístních jmen zřejmě ani v budoucnu nedojde k rychlé nápravě.

Z rozsáhlého hradu, který před polovinou 15. století dobyla a rozbořila vojska moravských stavů, se dochovaly jen zbytky zdí a příkopy. Zdrojem romantických dojmů ze zříceniny jsou vedle skalnatých srázů jen tušené obrysy věžové brány, parkánové hradby, dvou nádvoří a palácové stavby. A tak je to především původní název hradu, z něhož se ozývá, že vskutku býval svého času impozantní pevností.

Vladimír Voldán napsal práci o Levnovu v roce 1970 a o rok později ji zveřejnil ve Vlastivědném věstníku moravském.

Slavomír Brodesser, Moravské muzeum v Brně

Budišovský rodák nejpoetičtější mezi tenoristy

Po rozsáhlé a náročné rekonstrukci, která si vyžádala asi 383 milióny korun, se 1. října 2005 vrátila brněnskému Národnímu divadlu jeho vpravdě historická scéna Reduta na Zelném trhu. K jejímu znovuotevření po 12 letech vyšla publikace Reduta - Divadlo na Horním náměstí, jejímž vydavatelem je Bedřich Maleček - BM Typo. Je v ní zmínka i o budišovském rodákovi Aloisu Anderovi.

Hudební vědec prof.PhDr. Jan Trojan, CSc. v publikaci připomíná dlouhou a pohnutou historii Reduty. První zmínka o hostování divadelní skupiny v Redutě pochází z roku 1669. Hudbymilovná veřejnost si spojuje Redutu především s vystoupením jedenáctiletého Wolfganda Amadea Mozarta na koncertu 30. prosince 1767. Trojan označuje za heroickou dobu brněnského divadla první polovinu 19. století. Když popisuje působení ředitele Antona Balvánského (1849–1855), který byl i zdatným hercem a režisérem, uvádí, že v jeho divadelní společnosti z hostujících umělců oslňoval tehdejší dvorní pěvec ve Württembergu Jan Křtitel Píšek a nejpoetičtější mezi tenory, rodák z Budišova na Třebíčsku, Alois Ander z Vídně".

Český tenorista Alois Vincenc Ander, vlastním jménem Anderle, se v Budišově narodil 24. srpna 1821. Byl synem českého kantora, vynikajícího učitele a hudebníka Jana Anderleho (narodil se 27. 5. 1790 v Hněvčevsi – zemřel 5. 6. 1865 v Jemnici), který v Budišově působil v letech 1819 až 1827. Sourozenci Aloise Adolf, Arnošt a Anna byli operními pěvci v Německu. Čs.hudební slovník osob a institucí z roku 1963 v prvním svazku na 29.straně uvádí, že Alois byl vokalistou v Brně, učil se též u J. N. Škroupa v Jemnici do roku 1836, ve Vídni u Alexandra Arlta (od roku 1841). Nebyl sice přijat do sboru divadla U Korutanské brány, ale vytrval ve Vídni jako písař na magistrátu a zpíval při různých příležitostech, také v katedrále sv. Štěpána. Režisér dvorní opery Wild a kapelník G. Barth se ho ujali a pečovali o jeho pěvecké školení. Poprvé veřejně zpíval českou píseň 20. května 1845 a ve dvorní opeře poprvé vystoupil v titulní roli Flotowovy opery Alessandro Stradella 25. října 1845. Od té doby

představoval hrdinské postavy, zvláště proslul jako Jan z Leydeny (Prorok, 28. února 1850), Arnold ve Vilému Tellovi (Rosini), Edgar v Lucii z Lammermooru (Donizetti). Rovněž ve Wagnerově Lohengrinu a Tannhäuserovi slavil úspěchy. Richard Wagner si ho za svého pobytu ve Vídni velmi vážil.

Ander měl upřímný poměr k české domovině a ujímal se sociálně slabých. Zpíval ve Stavovském divadle v Praze (1846), účinkoval na slovanských besedách ve Vídni, zpívaje často Vojáckovu píseň Na Milku a Škroupovu Kde domov můj, k níž přidal sloku, oslavující Moravu. Jako host vystoupil v Berlíně, Drážďanech, Hamburku a Londýně, kde získal zvláštní úspěchy českými písněmi. V roce 1856 absolvoval turné ve Švédsku. Hlas tohoto čestného člena pražské konzervatoře a stockholmské akademie vynikal ušlechtilostí a lahodou, v níž se pojila dokonalost pěvecká s hereckou. Od roku 1853 byl nervově churav, trpěl častými nemocemi hlasu a 14. září 1864 na jevišti zešlehl. Vodoléčba v lázních v Sedmihorkách u Turnova byla marná. Zemřel tam 11. prosince 1864. Jeho ostatky byly uloženy teprve v roce 1894 v čestném hrobě ve Vídni.

Bohumil Hlaváček

Naše hymna ve Vídni

V roce 1827 byl povolán z Budišova do Jemnice z popudu hraběnky Trautmannsdorfové za učitele Jan Anderle, výborný muzikant. Přivezli si s manželkou syna Aloise.

V té době působil v Jemnici Jan Nepomuk Škroup, bratr Františka Škroupa, skladatele hymny Kde domov můj. Ten si brzy všiml, že malý Anderle má pěvecký talent a proto se ho ujal. Ve dvanácti letech již zpíval na večírcích v salónku hudbymilovné hraběnky.

Když v roce 1836 odešel Jan Nepomuk Škroup do Prahy za svým bratrem a hraběnka Trautmannsdorfová Jemnice prodala, odebral se do Vídně. Stal se podřízeným úředníkem při magistrátě s malým platem, a tak si přivydělával zpíváním v kostele sv. Štěpána. Jeho lahodného tenoru si povšiml režisér dvorní opery Walter, představil jej řediteli dvorní opery Ballochinovi a pak už jeho kariéra rychle stoupala. Pod změněným jménem Ander vystoupil roku 1845 poprvé na jeviště jako „Alessandro Stradella“ s takovým úspěchem, že byl přijat za definitivního člena c. k. dvorní opery a za dva roky se tu stal prvním tenoristou. Svým uměním pěveckým a hereckým získal si nejen oblibu u vídeňského obecnstva, ale i obdiv slavných skladatelů Smetany a Wagnera.

Ander přišel do Vídně v době, kdy se tam organizovaly první vlastenecké schůzky Čechů a Slováků ve Vídni zjičích, na nichž se hojně zpívalo. Ander tam byl pravidelným hostem. Na slovanské besedě 27. března 1847 zazpíval za velkého dojetí píseň Kde domov můj, k níž si přidal vlastní sloku:

*Kde domov můj?
Svatopluka hrad kde stojí,
Morava se s Hanou pojí,
Jaroslav kde světa rek
porazil Tatarů vztek:
a to je ta krásná země –
zem moravská – domov můj!*

Ander byl z prvních pěvců, kteří se přičinili o znárodnění této písně. Jistě tu působila známost s bratrem skladatele národní hymny J. N. Škroupem. Ale události po roce 1848 přerušily tyto slovanské besedy ve Vídni a moravská sloka brzy upadla v zapomnění.

O pět let později Ander onemocněl a jeho hlas pozbyl bývalé lahody. To dojalo 32letého umělce tak, že jeho duch se zatemňoval, až 12. července 1864 při představení Lohengrina objevily se u něho příznaky šílenství a za pět měsíců zemřel. „Byl to ušlechtilý typ dokonalého umělce, jenž své povolání miloval nade vše a bez něho nemohl žítí,“ napsal o něm hudební kritik V. Novotný.

Odpočívá v hrobě na centrálním hřbitově ve Vídni, jeho rodiče jsou pohřbeni v Jemnici.

(Podle výstřížku z neznámých novin, kde je text podepsán značkou bs)

Z BUDIŠOVA A OKOLÍ

Jak to chodí Pod Hrázkou

Jistě je vás v Budišově mnoho, co se chodí bavit Pod Hrázkou. Někdo chodí pravidelně, jiný se byl podívat třeba jen párkrát ze zvědavosti. Ať už patříte do kterékoli skupiny, třeba vás i zajímá, jak vše Pod Hrázkou vzniká. Tak tedy nahlédněte do naší kuchyně.

Kam má paměť sahá, myslím, že tato různá zábavná odpoledne (a nejen odpoledne) začala v roce 1999. Parta lidí, která do tohoto dobrodružství šla, měla kořen v podstatě skoro stejný jako dnes, jen nás bylo asi dvakrát tolik, což dávalo větší možnosti při výběru scének a her. Postupem času někdo odešel, někdo se přidal, ale za poslední roky se sestava ustálila a nějak moc nezměnila. Možná se vám zdá, že ve skupině převažují lidé jednoho příjmení. Tak to se vám nezdá, ale my to prostě máme doma rozkazem, a proto si ani netroufnu říci, že třeba za tu čarodějnici nepůjdu. (Smích – nás to fakt baví!).

Dříve jsme se před různými akcemi scházeli už měsíc předem. Nyní dolehla hektická doba i na nás a my z větší části improvizujeme a spoléháme na naše pány. Vážně – před dnem D vždy doufáme, že zase vymyslí něco, z čeho vy i my půjdeme do kolen, a nenechají nás na holičkách.

A jak tedy program vzniká? Jak už jsem naznačila, vše, co vás baví a čemu se nejvíce smějete, dávají dohromady naši příznivci – muži, bez kterých bychom se (což si rády přiznáváme) neobešly. Většinou žasneme (a určitě nejen my), co z nich vypadává za perly a máme v očích slzy – od velkého smíchu. Přece jen to mají v hlavě jinak srovnané než my ženy, jsou v tom zkrátka vždy o krok napřed a proto dík, že to táhnou s námi a doufám, že to nevzdají a potáhnou to ještě hodně dlouho. My ženy se staráme o nacvičování s dětmi, o různá cvičení a taneční vystoupení a organizační záležitosti.

Tím jsem chtěla říci, že to, co vždy shlédnete, není práce jednoho člověka, ale všech lidí (a dětí), co Pod Hrázkou vystupují. Nesmím zapomenout ani na ty, co zajišťují občerstvení, vstupné, chystání nebo pomáhají jinak. Zkrátka všech, co se rozhodli dát

vám něco ze svého času a vytvořit program, který se vám bude líbit. Největší odměnou je váš smích, váš potlesk či slova: „Dneska to bylo vážně super!“

P. S. U koho se projevují podobné sklony či úchytky, přijďte mezi nás, fakt je nás málo! První akcí v příštím roce jsou čarodějnice – čarodějnic nikdy není dost!

Veronika Ležáková

Leták

Snad každý se setkává ve svých poštovních schránkách s množstvím reklamních letáků, s výkřiky: jsme nejlevnější, na splnění svých snů si pořídte půjčku atd. Mezi letáky mne zaujal text jednoho z nich. Zaslala jej firma ESKO-T spol. s r. o, která uvádí pro zajímavost dobu rozkladu různých druhů odpadů. Tak např.: plechovka 5–15 let, list papíru 2–5 měsíců, krabice od mléka 6–10 let, pomerančová kůra 6 měsíců až 1,5 roku, plastický kelímek 50–80 let, polystyren nikdy, sklo nikdy, igelitová taška 20–30 let, nedopalek cigarety s filtrem 10–20 let, ohryzek jablka týden až 20 dní a vlněná ponožka 1–2 roky. Jde z toho až mráz po zádech, a přitom to chce tak málo, respektovat přírodu, nepovažovat ji za území nikoho, ale za něco, co je i mého.

Budišovské proměny

Smírčí kameny

Na mezích u cest a silnic a často i zastrčené v lesích můžeme najít zhruba metrové kameny s vytesaným křížem nebo textem. Jde o svědky středověkého trestního práva. Ve středověku často platilo pravidlo „smrt za smrt“. Časem se však našlo mírnější řešení, hlavně šlechtické soudy se nerady uchýlovaly k nejvyššímu trestu, protože tímto pán ztrácel levnou pracovní sílu. Pachatel tedy dostal šanci vykoupit svůj čin. Pozůstalým musel zaplatit pokutu, často nechal sloužit mši svatou, kostelu daroval vosk na svíčky a navíc musel místo svého zlého činu osadit křížovým kamenem, který měl vlastoručně zhotovit. Později začali stavět smírčí kameny na místě jakéhokoliv neštěstí, při němž zahynul člověk.

První takový kámen v Budišově máme u farního kostela. Je to žulová deska vysoká 122 cm a široká 45 cm s vytesaným dvouramenným křížem, pochází asi ze 16. století. Tento kámen byl původně umístěn u polní cesty z Rohů do Budišova, v katastru obce Hodov. Ke kostelu ho dal přemístit pan farář Slabý, protože při úpravách a scelování polí hrozilo jeho zničení. Další kámen je v lese na Brdcích. Vytesaný nápis na něm hlásá: Zde v Pánu vypustil svou šlechetnou duši Jan Chyba správce ze Slavkova 14/7 1920.

Další smírčí kámen je při modře značené turistické stezce z Budišova do Oslavy v katastru obce Klementice. Kámen měří 94×55×27 cm, má na sobě reliéf dvouramenného patriarchálního kříže. Podle pověsti připomíná smrt řezníka, kterého rozšlapal a roztrhal splašený býk, když ho tudy vedl z trhu. Podle druhé verze pověsti byl prý řezník zabit právě kvůli býkovi a býk mu byl zcizen. Celá tato událost se měla odehrát asi v 18. století.

Smírčí kámen na budišovském hřbitově

Kámen na Brdcích

Smírčí kámen u Klementic

Smírčí kámen
u Hodovského rybníka

Smírčí kámen v lese Kuchyňka
u Přeckova

Smírčí kámen na koněšinském hřbitově

Smírčí kámen na koněšinském hřbitově

Smírčí kámen na koněšinském hřbitově

Kámen ve střížovském kostele

Smírčí kámen na hrobě Svitavských
ve Střížově

Smírčí kámen u Třesova

Smírčí kámen u Dolních Vilémovic

Smírčí kámen u vladislavského kostela

Pískovcový kámen na vladislavském kostele

Smírčí kámen u Sedlece

Smírčí kámen u Kladerub nad Oslavou

Smírčí kámen na cestě mezi Pyšelem a Častoticemi

Smírčí kámen u Pyšela (v Říčánkách)

Smírčí kámen ve Velkém Meziříčí
(u Penny marketu)

Smírčí kámen ve velkomeziříčském zámku

Kámen ve Velkém Meziříčí
(Čechovy sady)

Další kámen najdeme při zeleně značené turistické stezce z Nárámče do Rudíkova v lese zvaném Obora u Hodovského rybníka. Tento kámen má na sobě vyrytý klínový kříž a pod ním je, rovněž vyrytý, nápis s letopočtem 1802. Podle pověsti se na tomto místě převrátil vozka (kočí) s vozem do rybníka. Jiná pověst praví, že na tomto místě padl strom na dřevorubce.

U Přeckova je na kopci v lese Kuchyňka kámen s vytesaným křížem a podle pověsti tam byl zabit kuchař.

V Koněšíně u kostela jsou u hřbitovní zdi tři kameny. Dva z toho jsou s vystupujícím reliéfem kříže a jeden s křížem vyrytým dovnitř. Kameny s vystupujícím reliéfem kříže byly donešeny z místa směrem ke Kozlanům, kde se říkávalo U velkého a malého kamene. Podle pověsti se v těchto místech odehrál klasický souboj dvou mladíků o krásnou dívku a oba mládenci padli.

Ve Střížově jsou dva kameny s křížem, o nichž Josef František Svoboda napsal, že jsou jedny z nejstarších. Jeden kámen je v kostele a druhý na hrobě Svitavských.

Další kámen s vystupujícím reliéfem kříže je u Třesova v lese směrem k Dalešické přehradě.

Podobný kámen je u Dolních Vilémovic na návrší nad osadou. Podle pověsti tam byl někdo zabit při práci s koněm.

Ve Vladislavi u kostela jsou dva kameny s křížem. Jeden je žulový s vystupujícím reliéfem kříže a je položen na trávníku před kostelem. Druhý pískovcový kámen je zazděný do zdi kostela. V jeho vrchní části je vystupující reliéf křížku a pod ním dnes již nečitelný nápis.

Další kámen najdeme u Sedlece v lese při zeleně značené turistické stezce údolím řeky Oslavy z Náměště nad Oslavou směrem na Vlčí kopec, v místech mezi tzv. Holým kopcem a Čertovým můstkem. Tento kámen má na sobě vystupující reliéf malého křížku a pod ním německý text, který v překladu zní: Zde zemřel Karel Čepel (byl lesník), 9. července 1842.

Další kámen s vytesaným křížem je u Kladerub nad Oslavou, v místě zvaném Na Blatinách v lese Oboře směrem na Kramolín. Podle pověsti byl na tom místě za napoleonských válek zastřelen myslivcem francouzský generál, vyzvědač, který jel tudy od Kladerub ke Kramolínu.

U Pyšela jsou dva kameny. První u cesty z Pyšela do Častotic a druhý je v polích nedaleko odsud. Podle pověsti byla na místě prvního kamene přepadena a vyražena při cestě do kostela v Pyšele svatba. V polích, na místě druhého kamene, spáchal odmítnutý nápadník sebevraždu.

Také v lese Ochoze mezi obcemi Rohy a Oslavice byla v 19. století přepadena a vyražena svatba. Na tomto místě byl postavený železný kříž, který byl zničen při požáru v roce 1984.

U Velkého Meziříčí jsou dva smírčí kameny. První u řeky Oslavy mezi podnikem Kablo a obchodním domem Penny market. Druhý najdeme na zámku. Dříve býval na ulici Sokolovská, kam byl přenesen od řeky Oslavy z míst naproti kamenu u Penny marketu. V těchto místech se podle pověsti odehrál souboj dvou mláďenců o jednu dívku.

Jeden mládenec byl Bořek, syn majitele zemanského statku v Osovém (původní Osové mělo být podle pověsti nad první hájenkou v nesměřském údolí, zde měl být i zemanský statek). Druhým mláďencem byl Břeněk, syn majitele zemanského statku u Velkého Meziříčí, kousek nad Fajtovým kopcem směrem na Lhotky (v místě zvaném Buč). Dívka Eliška byla dcerou zemana Záhorského, majitele zemanského hrádka (statku) u Velkého Meziříčí v místě zvaném Křenice (v místech dnešního nového vlakového nádraží). Podle pověsti při souboji oba mládenci padli a dívka do roka zemřela. V místech souboje byly na památku postaveny dva smírčí kameny. Celou pověst popisuje Hynek Jurman v knize Smírčí kameny na Vysočině, která vyšla r. 1996. O této pověsti se můžeme dočíst i v knize Pověsti Velkého Meziříčí a okolí, jež v roce 1996 sestavil kolektiv autorů. Podle archivních materiálů byly oba kameny u Velkého Meziříčí skutečně osazeny v roce 1503. Dodnes lze nalézt stopy po nějaké stavbě jak v místě zvaném Buč, tak i v Křenici. Kromě těchto dvou starobylých smírčích kamenů je u Velkého Meziříčí i jeden novodobý žulový s dovnitř vyrytým křížem, nacházející se Čechových sadech. Zde těsně po 2. světové válce, přesněji 13. 7. 1945, dva chlapci manipulovali s granátem, který vybuchl. Jeden z hochů, Miroslav Ondřejka (nar. 9. 9. 1934) při tom tragicky zemřel.

Sepsáno podle

Smírčí kameny na Vysočině, Hynek Jurman, 1996

Okolí horácké osady, Josef František Svoboda, článek uveřejněný ve Věstníku Československého zemědělského musea, 1937

Pooslaví a Pohlaví, Jiří Lysák, 1997

Vlastivěda moravská – Náměšťský okres, František Dvorský, 1908

Ptáčovská kronika, pan Doležal

10 let od ukončení rekonstrukce kostela Nanebevzetí P. Marie a sv. Gotharda v Budišově, Karel Pavlíček, Ladislav Dokulil, 1998

Byla to vražda, PP – článek uveřejněný v Velkomeziříčsku, 1998

Informace ing. Antonína Dvořáka z Velkého Meziříčí

Vyprávění pamětníků

Fotografie Josef Mikulášek, Jana a Karel Pavlíčkovi, Martin Ripper

Text Josef Mikulášek

ZE SVĚTA

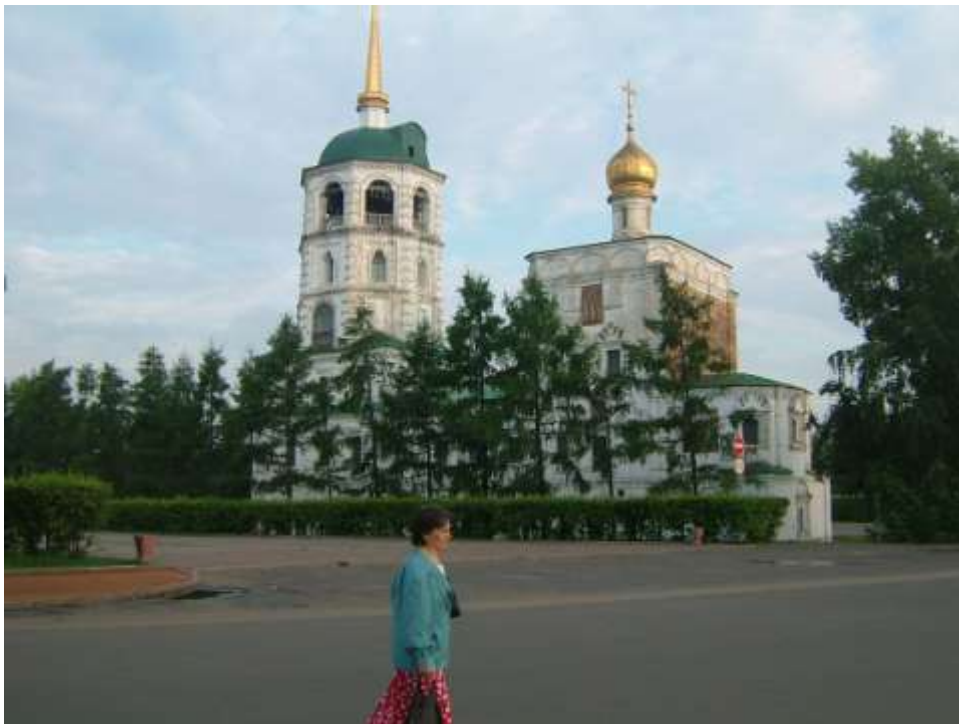
Bajkal a Mongolsko – díl 1. – Rusko

Prvním cílem naší cesty byl Irkutsk, město, kterému se kdysi básnický říkávalo „Paříž Východu“.

S menšími komplikacemi s přestupováním v Moskvě jsme do cíle naší cesty dorazili v neděli brzy ráno. Vzhledem k tomu, že jsme letěli na východ, viděli jsme nejkratší tmou. V Irkutsku je o 7 hodin více než u nás.

Bez jakéhokoliv odpočinku jsme trolejbusem vyrazili na prohlídku města.

Irkutsk je nejmalebnějším sibiřským městem a zároveň srdcem Sibíře. Silnice, železnice, vodní cesty i letecké spoje z něj vycházejí všemi směry. Byl založen r. 1652 kozáky, kteří si zde postavili zimní tábor. Původní stavby byly všechny ze dřeva. Do dnešní doby se ale těchto staveb zachovalo velice málo, vláda komunistů téměř všechny památky zničila. Koncem 19. stol. město profitovalo na „Zlaté horečce“ a potom příchodem děkabristů. Ve znaku Irkutska je sobol s kusem syrového masa v zubech. Nyní zde žije asi 650 000 lidí. Angara, která protéká městem, působí impozantně a blízkost Bajkalu dává městu zvláštní ráz. Inženýrské sítě, silnice a hlavně chodníky zdaleka nedosahují úrovně evropských měst. Přesto je vidět výrazný posun od doby vlády komunistů. Lidé chodí slušně oblečení a vypadají spokojeně.

Pravoslavný chrám v Irkutsku

Velkým zážitkem pro mě byla místní tržnice. Svou rozlohou, sortimentem a množstvím nabízeného zboží se výrazně liší od jakékoliv tržnice u nás. Záplava květin, masa všeho druhu, včetně ryb, nepřehledný výběr ovoce a zeleniny, čerstvý tvaroh, máslo, smetana a obrovský výběr zákusků a dortů. Na ulici se prodává kvas, pirožky a květiny. A to vše v neděli odpoledne.

V pozdním odpoledni jsme linkovým autobusem dojeli do Listvjanky, místa, kde mohutná řeka Angara jako jediná vytéká z Bajkalu – 365 řek do něho vtéká.

Zrod řeky Angary

Západ slunce nad Bajkalem

Bajkal má mnoho přívlastků a superlativů:

- Nejhlubší jezero na světě (podle posledního měření 1637 m) s nejčistší vodou.
- Nejstarší jezero na světě – vzniklo dle některých údajů před 25 mil. let.
- Největší světová zásobárna pitné vody, 23 600 km³ je pětina veškeré pitné vody na zemi. Voda se čerpá z hloubky asi 300 m a bez úprav se balená prodává po celém Rusku.
- Rozlohou 31 500 km² zabírá skoro polovinu rozlohy České republiky, dlouhé je 636 km a široké v průměru 48 km, 79,4 km na nejširším místě.
- Chová se podobně jako Severní Ledový oceán, jeho vlny dosahují až 5 m. Evenkové i Burjati toto jezero dodnes vnímají jako moře.
- Od prosince do května je pokryt ledem, jeho zamrzlá hladina je využívána jako pozemní komunikace.
- V létě je teplota vody 12 °C.
- Žije zde mnoho vzácných druhů ryb a jiných živočichů, mezi nimi i jediný sladkovodní tuleň, kterému se tu říká něřpa

Krugobajkalka

Následující den jsme se najatou lodí dopravili na protější břeh a zpátky jsme šli téměř 20 km pěšky mnoha tunely po Krugobajkalce – železnici vystavěné v letech 1902–5, technicky unikátní, dnes již téměř nepoužívané větvi Transsibiřské magistrály. Tato železniční trať je z větší části zatopená, protože v 80. letech minulého století v souvislosti s výstavbou přehrady a elektrárny na Angaře se hladina Bajkalu zvedla o 5 m. Záměr

zvýšit hladinu o 15 m se díky odporu světové veřejnosti nerealizoval. Na trajektu jsme zdolali tu část jezera, kde řeka Angara začíná svou pouť, a minuli jsme dnes již téměř zatopený, bájemi opfedený šamanský kámen, který Burjati, původní obyvatelé, uctívali jako sídlo přírodních bohů. Další den opět lodí po Bajkalu do zlatokopecské osady Bolšije Koty a pěšky tajgou zpět do civilizace. Sibiřská tajga je největším pralesem světa – dvakrát větším, než Amazonský prales. Z její divokosti jsme byli doslova uchvázeni a srdce houbařů krvácela, protože tolik hub jsme snad v životě neviděli.

Velkým zážitkem rovněž byla ochutnávka vynikající místní kuchyně. Pečení i uzení omulové čerstvě vylovení z Bajkalu a šašlik byli výborným jídlem. Zkusili jsme i jádérka ze šišek limby.

Vrchol hory Pik Čerskovo

Ve středu jsme se autobusem vrátili do Irkutsku a odtud neuvěřitelně narvaným vlakem 3,5 hodiny jízdy do městečka Sljudjanka na jižním břehu Bajkalu. Něco málo věcí jsme nechali v nádražní úschovně a vyrazili s téměř dvacetikilovým batohem na zádech na původně čtyřdenní výstup na 2 090 m vysokou horu Pik Čerskovo, která je součástí pohoří Chamar- Daban. Vyšli jsme z nadmořské výšky asi 450 m. Po 6 km jsme rozbili tábor, protože se schylovalo k večeru a potřebovali jsme si odpočinout před hlavním výstupem. Ráno jsme ve trojici vyrazili asi 2 hodiny před zbytkem skupiny na pochod. Museli jsme překonat spoustu překážek – lávek, které vypadaly docela nebezpečně. Brodili jsme se v ledové vodě divoké horské řeky. Po sedmi hodinách chůze jsme došli k observatoři v nadmořské výšce 1450 m. Tam jsme museli zůstat do rána,

protože dál už nebyla voda. Naši kolegové zůstali spát asi 150 výškových metrů pod námi. Odměnou za to, že jsme těžký batoh vytáhli o těch 150 m výš, nám bylo studené pivo a pravá ruská baňa (u nás sauna). Poslední úsek výstupu jsme zdolali další den ráno už bez zátěže (pouze s malým batohem) za asi 5 hod. i s cestou zpátky k observatoři. Tam jsme opět na záda naložili velký batoh a pokračovali v sestupu. Cestou si jeden z nás zlomil malíček na ruce a tak jsme museli sestup urychlit a vrátit se do Sjudljanky o den dříve, aby mohl být ošetřen.

Večer jsme oproti původnímu programu popojeli vlakem po Transsibiřské magistrále směrem na východ podél jižního břehu Bajkalu. Překvapila nás úžasná vytíženost Transsibiřské magistrály, budované od 80. let 19. stol. a dlouhé 9 227 km. Je to nejdelší železnice světa a vede z Moskvy do Vladivostoku. Přenocovali jsme přímo u vody a neodolali koupání.

Další den jsme opět vlakem popojeli do Ulan-Ude, hlavního města Burjatské republiky.

Tam jsme nechali batohy v úschovně a na prohlídku jsme vyrazili tramvají a maršrutkou (místní název pro taxi velikosti dodávky). Prohlédli jsme si Sibiřský skanzen, jež reprezentuje splývání Burjatů s Rusy, kteří jejich území okupovali. Burjaté jsou původem kočovníci podobně jako Mongolové. V Ulan-Ude žije asi půl milionu obyvatel. Je v něm asi kilometr dlouhá pěší zóna a náměstí s největší bustou Lenina na světě.

Ulan Ude – největší busta Lenina na světě

Další den jsme brzy ráno opět vlakem vyjeli na poslední úsek naší cesty po Rusku. Dojeli jsme na hraniční přechod s Mongolskem Nauški a před námi byl asi nejnepříjemnější úsek naší cesty. Nejdříve jsme museli z vlaku i s bagáží vystoupit a čekat na nádraží téměř 5 hodin, než bude stejný vlak, tedy jenom dva jeho vagony, pokračovat dál. V těchto vagonech pro nás bylo pouze 5 míst a zbylých 10 lidí muselo přejet hranice do Mongolska v taxíku. Pro obě skupiny bylo ovšem celní a pasové odbavení ze strany ruských celníků velice nepříjemným zážitkem, protože nás nechali v neuvěřitelném horku čekat několik hodin. Konečně jsme dojeli do hraničního městečka Suchbaatar a přivítání mongolskými celníky bylo podstatně příjemnější.

Ladislav Pěta

Kozy na stromech

Že to zní absurdně? Tak se podívejte na obrázek. Jen v jediné části světa a na jednom místě v Maroku rostou keře argání, z jejichž pecek se lisuje nejjemnější olej na výrobu léčivých krémů. Výroba je ale specifická: Černé kozy, které už na vyprahlé zemi nenajdou žádnou trávu, šplhají do větví keřů a žerou drobné plody. V jejich trusu zbudou pecky, které se sbírají, rozdrtí na prastarých drticích kamenech, kterými otáčí osel, chodící stále dokola. Z rozdrčené směsi se lisuje olej, jehož množství je ale nepatrné a cena obrovská. Člověk využije i to, co kozy nestráví...

Podél dobrých silnic každou chvíli míváme skupinky netečně stojících oslů, uvázaných u kmenů řídké rostoucí stromů. Jsou to parkoviště oslů. Jejich páni sem časně ráno přijeli z širokého okolí, z oáz a samot, kam nevede pořádná cesta. Počkají tady na autobus, nákladák nebo taxi a odjedou do nejbližšího městečka vyřídit si svoje záležitosti, nebo na trh prodat přebytky ze svých skromných hospodářství. A večer zase zpět, nasednou na oslíka, toho pravého filozofa rezignace, a odjedou pryč od civilizace. A osel, naložený tak, že ho málem není vidět, ještě s pánem na hřbetě mizí v dálce...

Proto mějme úctu ke všemu živému, byť je to jen osel. Na rozdíl od člověka je to tvor pracovitý a trpělivý, bez jehož pomoci by tam lidé snad ani nepřežili.

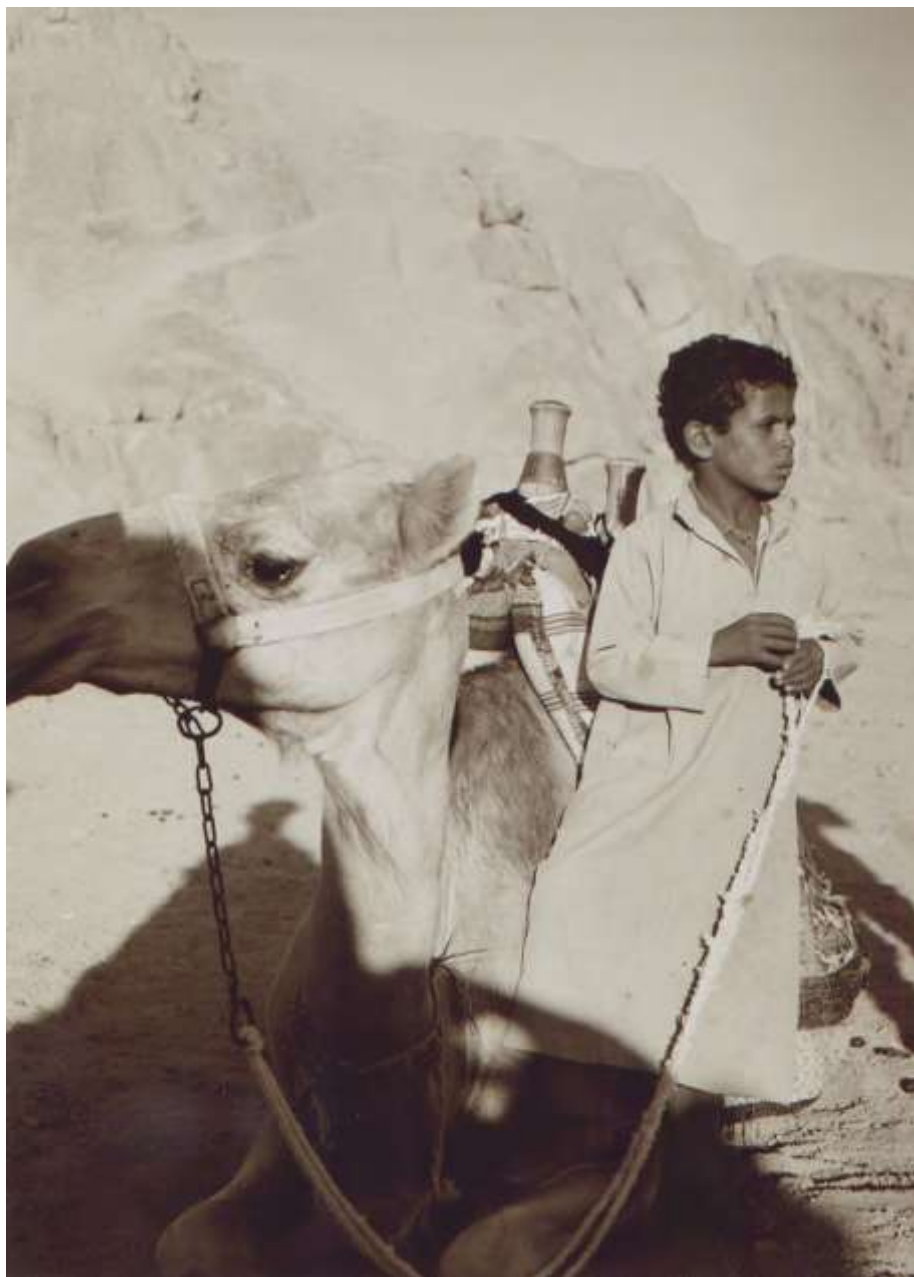
Maroko a jeho přímořské mokřady i vzácné cedrové lesy jsou zimovištěm tažných ptáků z Evropy, a nebo, u některých druhů, i shromaždištěm hejn pro cestu dál, do srdce Afriky. Tak tomu bylo po tisíciletí. Byli tam špačci, čápi, skřivani (možná i ti naši z Horácka). Teď mají strach z ptačí chřipky. Věřím, že vše dobře dopadne a příroda se sama rozhodne, jak to bude řešit.

Ve Fězu, odkud asi pochází název pro slavnostní kuželovou (bez špičky) pokrývku hlavy, nás zavedli do tamní koželužny. Takový zápach jsem snad v životě necítil. Desítky domorodců tam pod žhavým sluncem v hliněných kádích vyčiňovaly a barvily kůže z koz, ovcí i velbloudů. Pak z nich v primitivních dílnách šijí a exportují ta nejjemnější kožená moderní saka či kostýmky a kabelky pro ženy. Když jsme tam šli po schodech na jakousi terasu nad touto smradlavou hrůzou, usměvavá arabská dívka každému dala snítek máty, ze které tam hojně vaří čaj. „Vida, jak nás vítají, jako ve starém Římě, čerstvou ratolestí,“ pomyslel jsem si. Na terase jsme to pochopili. S vonící mátou u nosu nevěřicně jsme zírali na to pracovní prostředí a litovali ty, kteří se takto žijí, včetně dospívajících kluků. Kupujte si kožené oblečení, dáte tím práci takovým chudákům...

V palácích vezírů a králů nás také zavedli do harému. Muselo to být zvláštní společenství. Čtyři zákonité manželky (dle koránu) bydlely v paláci, a pak v asi 20 komůrkách rozlohy 10 metrů čtverečních bydlely konkubíny (prý maximálně do 30 let stáří, pak je pán vyhodil). A s nimi spousta dětí. Ti mocní snad mohou překračovat jakákoliv pravidla, i církevní? Budova s bohatou mozaikovou výzdobou obklopovala krásnou stinnou zahradu. Harém je odvozenina z arabského harram- zapovězený, takže

kromě eunuchů a pána tam nesměl nikdo vstoupit. A protože ženské jsou všude stejně haštěřivé, muselo to tam bývat jistě veselé! Snažil jsem se představit si, jak bych si tam krásně žil. (Samozřejmě v roli pána, ne kleštěnce–eunucha!!)

Talíře satelitů trčí nad hliněnými chatrčemi v chudých vesnicích. Vedle nejmodernějších aut nosí podél cest obrovské náklady osli a velbloudi. Lidé tam mobilují jako zběsilí. Z kořenů stoletých tují vyrábějí nádherné intarzované věci. Obrovský nepořádek kontrastuje s přepychovými letovisky pro turisty. Chudáci natahují ruku pro bakšiš a bohatí bydlí v obrovských klimatizovaných vilách v nádherných zahradách a celoročně lyžují na čtyřtisícovkách v horách Atlasu.

Že to zní absurdně? Afrika, stejně jako celý svět, je přece absurdní...

Ing. Rostislav Tesar z Maroka

Letět nebo pěšky

Od letošního března létá z Londýna do Brna irská nízkonákladová společnost Ryanair a to je dobře, protože my Budišováci to do Prahy máme daleko. Čas od času se dívám na ceny letenek a i tentokrát tomu nebylo jinak. Zadal jsem datum, letiště a za okamžik už svítí jedna pence za cestu tam a druhá za cestu zpět (1 pence jsou 42 haléře). Víím, že stroje se nepletou na rozdíl od nás lidí, ale výjimka potvrzuje pravidlo a tak odesílám požadavek ještě jednou. A už je to tam znovu, celkem i s letištními poplatky necelých 1250 Kč za obě cesty. Hned štrachám kreditku, protože téhle ceně se fakt nedá odolat!

Hned se chlubím známým Angličanům, že za tyhle prachy se proletím nad rodnou Vysočinou a oni zase s úsměvem říkají „to budeš sedět na křídle“, „než poletíš, tak zkrachujou“ nebo „hned za Londýnem spadnete do moře!“

Nadešel den odletu a já už byl v odbavovací hale. Všichni se těšili, když se z rozhlasu ozvalo „let do Brna bude zpožděn o 30 minut“ všem je jasné, že z toho bude hodina, a tak se lidé začali povalovat po zemi, vytáhli mobily a zběsile mačkali tlačítka. Mně to připadalo nedůstojné, válet se po koberci jako prašivý pes jen kvůli hodině a byl jsem odhodlaný to vydržet i delší dobu! Mezitím další dvě hlášení a další zběsilé mačkání tlačítek. Bylo mi jasné, že čekání je přímo úměrné ceně letenky, a tak jsem byl mile překvapen, že zpoždění bylo jen něco málo přes hodinu.

Černoši naházeli kufry do letadla, my už sedíme na svých místech a letušky se usmívají při předvádění záchranných vest a nouzových východů. Mně tohle divadlo připadá vždycky trapné, protože mám technické vzdělání a víím, že v letovém provozu pracují samí odborníci a computery vše přesně spočítají.

Už jsme u dráhy, stojí tu ve frontě tři letadla a my jsme čtvrtí. Čucháme jejich smrad a oni postupně po minutě odlétají, stejně tak my. Nabrali jsme výšku a můžeme se odpoutat. Většina lidí se hned hnala na záchodky a já se vydal do pilotní kabiny. Letuška mě upozornila, že záchody jsou tam, co se mačkají ti lidé, ale já jí říkám, že chci do pilotní kabiny.

Pilot byl mladý chlapík a já šel na něj hned s otázkou ze základní školy, potřeboval jsem ji ověřit v praxi. Kdysi nás ve fyzice učil pan učitel Jaroš, že v letadle jsou odstředivé síly vyrovnané, tzn., když si dám kelímek s pitím na stolek, tak se mi v zatáčce nevylije. Ne tak, jak to známe třeba z auta. Pilot říkal, že je to pravda a za kanálem bude měnit směr, tak za to vezme trošku víc, abych viděl, že to funguje. Ještě jsem ho poprosil, jestli na to nemůže trochu šlápnout, protože máme zpoždění a nechci, aby naši platili moc za parkovné v Brně. Pilot řekl jeees, pokýval hlavou a já si šel sednout.

Pokus mohl začít, vyndal jsem z batohu plechovku, nalil jsem ji do kelímku a čekal. Každou chvíli mě někdo otravoval, proč nepiju, jestli to není dobré, a dokonce letuška mi kelímek už chtěla odnést. To by byla katastrofa, na tenhle pokus čekám 25 let a teď mi ho odnese! Už vidím kontinent a najednou za to vzal! Bočním okénkem se díváme skoro kolmo dolů, kelímek na stolku jako přibitý a hladina se ani nehne! Hurá! To vše při rychlosti 800 km za hodinu.

Paní vedle zase začala, že se bojí a že je jí špatně. Říkám, že se není čeho bát a za chvíli už budeme v Brně.

Pak už šlo všechno rychle. Noční Frankfurt, neonové reklamy, pak Praha, Velká Bíteš pod námi a z brněnské věže na nás volají: „Gou, gou, gou.“

Petr Kosina, Castleford

Z PŘÍRODY

Zoologický depozitář Moravského zemského muzea v Budišově u Třebíče – paryby a ryby.

Se zástupci obou jmenovaných tříd kmene strunatců se v muzejních sbírkách setkáváme téměř od počátku jejich existence: první zmínky se týkají lihových preparátů, teprve později byly zakoupené exempláře zpracovány tzv. suchou cestou ve formě dermoplastických preparátů, srozumitelněji řečeno jako vycpaniny. K prvním z nich patřilo 8 exponátů od J. Štrofa, zoologického preparátora Musea Království českého v Praze, většina z nich je dodnes ve sbírkách zachována (např. žralok nosatý a límcový, okoun mořský, nebehled, ploskohlavec). Další kusy zpracovával dlouholetý preparátor brněnského Moravského muzea J. Mrázek. Exponáty nejnovější jsou dílem současného preparátora zoologického oddělení MZM J. Bašty. Několik exponátů zpracovali J. Tesař a T. Kučera.

Třída: PARYBY

Ve srovnání s rybami relativně primitivní živočichové – mají chrupavčitou kostru, kůže je kryta plakoidními šupinami s hroty tvořenými dentinem a sklovinou (podobně jako zuby savců). Směřují dozadu (působí drsnost kůže) a usměrňují obtékání vody v tenké vrstvě kolem těla – zmenšují výsledný odpor vodního prostředí.

Řád: ŽRALOCI

Většinou žijí v mořích, mají torpédovitý tvar těla. Jejich příčná ústa jsou opatřena čelistmi s četnými ostrými zuby. Žraloci se musejí stále pohybovat, aby nezahynuli. Nemají totiž plynový měchýř jako ryby, a přestanou-li plavat, klesnou ke dnu. Dýchají tak, že přes nepohyblivé žábry umístěné v dutinách za hlavou musí proudit neustále voda (do těla vstupuje tlamou, vychází žaberními otvory). Při přerušení této cirkulace nedochází k oksyličování krve a žralok se, nesprávně řečeno, utopí.

Žralok límcový

poměrně malá hlubinná ryba (jen zřídka uloven) v Tichém i Atlantickém oceánu

Máčka skvrnitá

běžný evropský druh, žije i v Jaderském moři, velmi hojná ve Středozezemním moři. Je vejcorodá, pestře zbarvená.

Ostroun obecný

osidluje mírné a teplé vody Atlantiku, častý je v Severním moři, nejhojnější žralok v Černém moři, nejběžnější a nejčastěji lovený evropský žralok. Délka těla 60–120 cm, hmotnost 3,5–5 kg, max. 10 kg. Žije v hejnech v mělčích vodách, do hloubky 400 m, při dně. Loví ryby, větší měkkýše, migrují za nimi. Za války se hojně lovil a konzervoval, je loven v Norsku, Velké Británii a Dánsku. Maso se užívá na filety, všestranně použitelné. Játra představují 11–15 % váhy a jsou nejbohatší na tuk s vysokým obsahem vitamínu A a D (více než tresky). Z ploutví se vaří výborný klíž. Samice mívá až 30 živých potomků, jejichž vývoj trvá 18–22 měsíců.

Žralok nosatý

Rozšíření: Japonsko, Jižní Austrálie, Indický oceán

velmi vzácný hlubinný druh, žije v hloubkách do 1400 m. Byl objeven v r. 1898, z fosilních nálezů však znám již o 11 let dříve. Pomalejší plavec pohybující se při dně, dorůstá délky 4 m. Při uchopování potravy ze dna dokáže vysunout čelisti daleko dopředu, což dává spolu s úzkým špičatým rypcem hlavě groteskní vzezření.

Chiméra hlavatá

Obyvatel pobřeží Západní Evropy a Severozápadní Afriky, osidluje hloubky kolem 1000 m, dorůstá 120 cm, pohybuje se většinou samotářsky, v létě ve větších hloubkách, v zimě u pobřeží. Samci mají na čele výrůstek používaný k přidržování samice během oplodnění – působí dojem korunky (v Norsku je proto druh nazýván „královskou rybou“). Vajíčka jsou ve vaječniku uzavřená v rohovitém obalu (kapsule). Dozrávají postupně, nejprve připojena pevným vláknem k pohlavnímu otvoru samice, později ukládána v hloubce kolem 40 m na dno.

Wobegong skvrnitý

Výskyt: východní Indický oceán: Jižní Austrálie, od Západního teritoria po jižní Queensland. Nálezy z Japonska a Číny je nutné ověřit. První fosilní nález: svrchní jura.

Zploštělé tělo, hlava velmi široká a zploštělá, spodní ústa. Žaberní štěrbinu otevřenou (5), nozdry s vysoce vyvinutými vousky. První hřbetní ploutev je posunuta hodně dozadu. Max. velikost: 320 cm, při narození měří max. 20 cm. Na obou stranách hlavy má 8–10 kožních záhybů. Ocasní ploutev svým horním lalokem silně vybočuje z tělní osy. Žije na kontinentálních šelfech, od hladiny až do hloubky 110 m. Běžný na korálových a skalnatých útesech, pod moly a na písčném dně. Obývá dokonce i hloubky, které stěží přikryjí celou rybu a byl několikrát spatřen, jak leze po skalních výběžcích, aby se dostal z přílivových "kaluží" zpět na volné moře. Mláďata žijí v ústích řek nebo na travnatém mořském dně. Noční živočich; ve dne ve skupinách odpočívá v jeskyních. Pojídá na dně přisedlé bezobratlé, kraby, humry, chobotnice, kostnaté ryby, ostatní žraloky (včetně vlastního druhu) a rejnoky. Vejcoživorodý, s velkým počtem mladých (20 i více) na jeden vrh.

Zaútočí, když je obtěžován a provokován. Známý jsou případy napadených lidí, kteří na něj stouplí nebo šlápli do blízkosti jeho tlamy. V rybolovu využíván jen minimálně; maso občas slouží pro konzumaci, kůže slouží pro výrobu usně.

Řád: REJNOCI

ryby málo pohyblivé, se značně zploštělým tělem, prsní ploutve často přirůstají ke stranám těla a tvoří souvislý lem. Rejnoci se torpédovitým tvarem těla podobají žralokům. Žijí v tropických a subtropických mělkých vodách. Horní čelist je silně protažena v kostěný nástavec nesoucí po stranách velké množství zubů.

Piloun obecný

se vyskytuje v ústí velkých řek (Mekong, Zambezi), zdržuje se u dna. Občas se dostává do dolních toků řek. Rybáři ho považují za škůdce, když někdy poškodí sítě. Dosahuje délky 5 až 6 m, počet zubů na pilce 24–32. Je živorodý, čerstvě narozená mláďata měří 40–70 cm a pilu mají zakrytou, aby nedošlo k poškození matky při porodu. Pila, která tvoří dvě třetiny délky těla, slouží k uvolňování potravy (bezobratlých a drobných ryb) z bahna nebo k zabítí malých ryb sekáním do stran. Jsou-li v ohrožení, mohou být nebezpeční.

Mladí do délky 1–2 m mají chutné maso považované za delikatesu, u starých je o něco tvrdší a vláknitější. Je loven pro kostěnou pilu, o níž mají zájem turisté.

Parejнок elektrický

pobřeží Jižní Evropy a pobřeží Atlant. oceánu, dorůstá 70 cm, je velmi pestře vybarvený. Vydává výboje s frekvencí až 15/sec a dosahující napětí do 80 V – jsou důsledkem fyzikálněchemických jevů vyvolaných nervovými podněty.

Rejнок hladký

Trnuča obecná

Žije většinou u dna, částečně zahrabána v písku, při březích Evropy, častěji ve Středozezemním, Jaderském a Černém moři, živorodý druh. Tělo je holé, prsní ploutve splývají před špičkou rypce v souvislý lem. Hřbetní ploutev proměněna v dlouhý ozubený trn na ocase, sliz, který pokrývá jeho konec, obsahuje jed způsobující silné pálení, může být i smrtelný. Trnuča se živí malými rybami a bezobratlými. Samice jsou vždy větší než samci.

Rejнок ostnatý

Třída: RYBY

Podtř. dvojdyšní

Řád: DVOUPLICNÍ

Zajímavá skupina sladkovodních ryb, které kromě žaberního dýchání jsou schopny přijímat vzdušný kyslík silně prokrvenou stěnou vzdušného měchýře přeměněného v jednoduché komůrkovité plíce.

Čeď: *bahníkovití*

Pro bahníky je typický letní spánek – před obdobím sucha vyhrabávají v bahně hluboké svislé šachty, na dně prostornou dutinu, kde v kokonu z bahna a slizu stočení do klubka přečkávají

Bahník americký

jediný druh čeledi, který se udržel v Jižní Americe v povodí Amazonky. Živí se velkými plži. Potravu přijímá pouze v době dešťů, kdy nahromadí v těle značné tukové zásoby. S nástupem období sucha se zahrabává do bahna. Larvy mají 4 páry vnějších žaber. Indiáni ho rádi loví pro chutné maso. Tento druh bahníka vydává zvuk připomínající kočičí mňoukání.

Řád: JESETEŘI

Tažné a polotažné ryby mírnějších oblastí severní polokoule, žijí ve sladkých vodách i mořích, mořské druhy táhnou ke tření do řek. Tělo je kryté 5 řadami kostěných štítků, šupiny jen na horním laloku ocasní ploutve. Hřbetní a řitní ploutev posunuta daleko dozadu. Spodní ústa jsou bezzubá, na spodině rypce umístěny 4 hmatové vousy, skřele částečně redukovány. V chrupavčité kostře se zachovala struna hřbetní (chorda). Potrava: měkkýši a bezobratlí ze dna (živí se benticky) nebo filtrováním planktonu.

Jeseter velký

Jeseteři byli vždy loveni pro chutné maso, jikry některých druhů jsou využívány k výrobě kaviáru. Lov vyzy velké, největšího zástupce čeledi, měl v minulosti velký hospodářský význam, především v deltě Volhy a v deltě Dunaje. Zužitkovalo se celé tělo: maso, zvl. uzené, je svoji chutí srovnatelné s nejjemnější šunkou, jikry na nejkvalitnější šedý kaviár, ze vzduchového měchýře se vařil klíž, kůže zpracovával kožedělný průmysl. Snad největší kus ulovený na Volze v roce 1827 vážil 1474 kg a měřil 730 cm. V posledních letech jsou vzácností kusy o hmotnosti 500 kg. Lov těchto největších ryb na světě se postupně utlumuje.

Opakované pokusy s vysazováním jeseterů a jejich kříženců do našich vod nepřinesly očekávané výsledky. Ke stálým členům „naší“ ichtyofauny ještě před rozdělením

republiky mohl být počítán pouze *jeseter malý* vyskytující se ve spodních úsecích řek ústících do Dunaje. *Vyza velká* byla podle údajů z literatury ulovena na Moravě naposledy u Lanžhotského mlýna před 100 lety, *jeseter ruský* a *jeseter hvězdnatý* se vzácně vyskytovali na slovenském úseku Dunaje.

Kolekce jeseterů v zámeckém depozitáři byla získána během expedicí pracovníků zoologického oddělení Moravského zemského muzea v Brně do delty Dunaje, které se uskutečnily v 80. letech minulého století.

Zahradníkův rok

V dnešním psaní o zeleni dokončíme povídání o vodě a o zahradních jezírkách. Zmínil bych se o vodě tekoucí.

V literatuře o vodě se píše, že na zahradě je prvkem uklidňujícím, vytvářejícím harmonii. Je místem spojení zeleně a živočichů přicházejících k vodě, živočichů žijících ve vodě i u vody.

Voda tekoucí naopak přináší uklidnění – dynamiku, pohyb, energii. Zvuk tříštící se vody působí na naše smysly velice pozitivně. Nakonec ten zvuk důvěrně známe z přírody a přírodu se snažíme přece přivést domů do zahrady.

Význam vody v pohybu není jenom psychologický, estetický. Vodopád, fontána okysličují vodu a tím také zlepšují fyzikální vlastnosti vody, pomáhají vodním živočichům.

Pohyb vody v jezírku zabezpečujeme čerpadly. Pokud budeme uvažovat o čerpadle do jezírka, musíme zvážit několik zásad. Za prvé si musíme uvědomit, zda chceme fontánu, zvon, nebo jinou vodní hru, anebo vodopád, kaskádu. Na vodopád a kaskádu je potřeba volit čerpadlo o větším výkonu a výtlaku. Na trhu je velké množství různých druhů čerpadel různé kvality. Při výběru se dívejme na výtlak vody a na množství dopravované vody. Udává se v litrech za minutu. Při výtlaku musíme počítat s hloubkou vodního sloupce – čerpadlo máme umístěné na dně jezírka – a výškou, do které chceme vodu vytlačit. Potrubí, kterým vodu povedeme, bude mít průměr podle průtoku čerpadla a taky závisí na našem záměru. Použijeme hadici od půl do jeden a půl coulu. Nebývá ve výbavě čerpadla a musíme si ji proto koupit zvlášť. U čerpadla je důležitý také přívod elektrické energie. Většinou je to 220 V a k čerpadlu je vodovzdorný kabel dlouhý 10 m. Ze zkušenosti vybírám čerpadla s větším výtlakem i průtokem vody, než ve skutečnosti potřebuji. Mohu potom s větší pravděpodobností vyloučit únavu materiálu.

Průtok vody je možné na mnohých čerpadlech regulovat. Jsou i čerpadla na spuštění dálkovým ovládním. Je to už komfort, který musí každý zvážit sám. Je to ale velice efektivní.

Čerpadla se chladí vodou, proto nesmí jet bez vody, na to pozor. Existují i čerpadla, která si vodu přisávají ze břehu. Ta mají zase trochu jiné parametry a musíme s tím počítat. Používají se hlavně ve větších jezírkách spolu s filtračními soustavami. U malých ploch je s těmito čerpadly problém, protože potřebují pro svoji velikost vhodný prostor – šachtu. Není jednoduché je nějak v zahradní úpravě zamaskovat i proto, že čas od času se k nim musíme dostat.

Pokud se rozhodneme, že nebudeme budovat vodopád, ale jenom fontánu či jinou vodní atrakci, vybíráme čerpadla taková, aby trysky po ponoření do jezírka byly nad vodou. Jinak nám očekávaný efekt nepřinesou. Různé trysky a nástavce jsou součástí balení, takže si stačí jenom vybrat z nabídky. Napájení elektrickou energií je stejné jako u výše uvedených čerpadel.

Pokud uvažujeme o vybudování vodopádu, kaskády, musíme si vše velmi dobře promyslet. Zhotovení vyžaduje určitou zkušenost. Musíme dbát na to, aby nám voda přiváděná z jezírka neutíkala jinak než zpátky do jezírka. Pokud děláme kaskádu, podkládáme ji fólií. Vytvoříme žlab nebo koryto, potom položíme vhodné kameny na fólii. Žlab – koryto musí být dostatečně široké na určitý průtok vody. Jinak nám bude voda přetékat krajem fólie. Kameny nebo skály je potřeba pečlivě vybírat tak, aby nám po nich voda pěkně stékala. Pečlivě ukončíme kraje fólie, zamaskujeme je kameny, případně osázíme zelení. Dbejme na to, aby celková úprava působila co nejpřirozeněji, budeme mít z toho daleko lepší pocit.

Co se týče údržby jezírek, většinou převládá pocit, že jezírko je na údržbu náročné, a proto se mnohdy od výstavby ustupuje. Pokud ovšem se jezírko dobře založí, ani s údržbou potom nejsou takové starosti. Hlavně musíme zabezpečit, aby se do jezírka nedostávaly živiny. Může to být listí, stékající zemina, vyplavená hnojiva po přihnojení trávníku. Nadbytek živin má potom za následek zvýšenou tvorbu bakterií a řas ve vodě jezírka. S těmi pak velice těžce bez chemie bojujeme. Existuje ovšem celá řada přípravků na odstranění různých druhů řas, bakterií a na chemickou stabilizaci vody. Musíme si uvědomit, že voda je chemické prostředí a děje v ní probíhají neustále s naším nebo bez našeho zásahu.

Dostatečná plocha osázená vodními rostlinami – vegetační zóna – velmi účinně napomáhá ke stabilizaci chemie vody. Osázejte alespoň 1/3 vodní plochy rostlinami.

Vodu z jezírka po sezóně nebo před ní nikdy nevyčerpávejte. Je v ní spousta živočichů, vytvořená určitá chemicko-biologická rovnováha. Tu bychom novou vodou úplně narušili a celý proces tvorby ekologické rovnováhy jezírka by musel začít znovu. Vytvoření takovéto rovnováhy není otázkou jednoho roku, je k tomu potřeba i několik let. Určitým řešením čistoty jezírek je také instalace filtračních systémů, podpořených ještě tzv. UV lampami. UV lampy prostřednictvím záření odstraňují určité druhy bakterií, řas. Filtrační systém se postará o mechanické nečistoty a váže na sebe i živiny ve vodě obsažené. Tento systém je však náročnější na instalaci a celkové pořizovací náklady jsou vyšší.

O jezírkách by se ještě dalo napsat mnoho. Je to nevyčerpatelné téma, ale opustíme ho a vrátit k němu se můžeme někdy při osobních setkáních.

Molnárovi

SPORT

Přespolní běh

V neděli 17. října odpoledne se sešlo u myslivecké chaty na Věteráku několik desítek dětí se svými rodiči, aby se zúčastnili přespolního běhu zámeckým parkem a jeho okolím. Na start se v několika kategoriích postavilo třicet závodníků, kteří měli za úkol proběhnout trasy od 800 m do 3800 m. Jako doprovodný program byla připravena drakiáda. Podzimní počasí tentokrát drakům nepřálo, po velkém úsilí se podařilo vzlétnout pouze dvěma a to na krátkou chvíli. Na závěr odpoledne si mohl každý účastník opéct párek.

Cyklistická časovka

Druhý ročník závodu na kolech ani tentokrát nepřilákal větší množství dětí, aby poměřily své síly na trati dlouhé 4 km. Silnice k rybníku Pyšelák se ve středu 10. října stala závodní trasou pouze pro deset závodníků z celé naší školy. Ti bojovali nejen s určenou vzdáleností, ale i se silným nárazovým větrem. Všem zúčastněným patří poděkování i za to, že se nestydí vyjet na kole v cyklistické helmě, která je pro jejich bezpečnost stejně povinná.

Milan Procházka

POČASÍ

Přehled srážek v měsících

září	38,9 mm
říjen	4,7 mm
listopad	21,4 mm

OPRAVA A UPOZORNĚNÍ

V minulém čísle Budišovského zpravodaje v textu Děda by měl ze svého vnuka radost je správné jméno pana Macka *Tomáš*, a ne Josef, jak jsme mylně uvedli.

Upozornění:

Od tohoto čísla nebude Budišovský zpravodaj k dostání v prodejně Ko-Text, Helena Kostecká

**Obecní úřad v Budišově
spolu s redakcí Budišovského zpravodaje
přeje všem
pokojné prožití svátků vánočních
a požehnaný nový rok 2006**

OBSAH

<i>Horácký podzim</i>	1
Z OBECNÍHO ÚŘADU	3
Usnesení z jednání zastupitelstva Obce Budišov ze dne 15. 9. 2005	3
První vánoční dárek	5
ZPRÁVY	6
Příprava Školního vzdělávacího programu zahájena	6
Dýňobraní	7
Odkryté hlubiny	9
Brigáda OS Zdravý domov Vysočina	11
Dřevěná plastika G. Giulianiho opět v kostele	11
socha T. G. M.	13
Sbírka budišovské farnosti na věžní hodiny	15
Odvezení sousoší Sv. Rodiny k rekonstrukci	15
Zpráva o provedení transferu sousoší Svaté Rodiny v Budišově	16
Z KULTURY	16
Ohlédnutí za výstavou Giovanni Giulianiho	16
Z HISTORIE	27
Tři kříže na Brdcích	27
<i>Chvála nedokonalosti</i>	28
„Matěj“ a ty ostatní	28
Řeč p. řídícího Zejdy rozhlasem budišovským na rozloučenou se školou	34
Archivář rozptýlil mlhy kolem hradu Levnova	36
Budišovský rodák nejpoetičtější mezi tenoristy	37
Naše hymna ve Vídni	38
Z BUDIŠOVA A OKOLÍ	39
Jak to chodí Pod Hrázkou	39
Leták	40
Budišovské proměny	40
Smírčí kameny	42
ZE SVĚTA	50
Bajkal a Mongolsko – díl 1. – Rusko	50
Kozy na stromech	56
Letět nebo pěšky	59
Z PŘÍRODY	60
Zoologický depozitář Moravského zemského muzea v Budišově u Třebíče	60
Zahradníkův rok	65
SPORT	67
Přespolní běh	67
Cyklistická časovka	68
POČASÍ	68
Přehled srážek v měsících	68
OPRAVA A UPOZORNĚNÍ	68

PŘÍLOHA 4/2005: BUDIŠOVSKÉ ŠKOLSTVÍ